

5

SOJA-

ASJANDUSE AJAKIRI

S O I D U R

PLUNTEIN

A A S T A K Ä I K

XIX

1937

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 5 — 1937.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
<i>Ltn. U. Paukson:</i> Vabadussõja ilukirjanduslik jäädvustamine	105	<i>Lieut. U. Paukson:</i> Immortalisation littéraire du souvenir de la Guerre de Libération	105
<i>Kpt. A. Nõmm:</i> Šveitsi sõjaväe moderniseerimisest	109	<i>Capit. A. Nõmm:</i> Modernisation de l'armée suisse	109
<i>Ltn. A. Krüsk:</i> Heli kiiruse jahil	114	<i>Lieut. A. Krüsk:</i> En chasse sur la vitesse du son	114
TAKTIKA ALALT:		TACTIQUE:	
<i>P. M.:</i> Jao ülesanded ja tegevus lahingueelpostina kaitsel	116	<i>P. M.:</i> Missions et action du groupe en avant-postes en défensive	116
<i>Kpt. J. Saidlo:</i> Järvamaa Kaitsepataljoni retk Lutsu ja Holvandi külla 31. jaan. 1919	121	<i>Capit. J. Saidlo:</i> Expédition du bataillon de Järvamaa dans les villages Lutsu et Holvandi le 31 janvier 1919	121
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE.	
<i>V—r.:</i> Tangitõrje	126	<i>V—r.:</i> Défense antichar	126
<i>—m.:</i> Jalaväe ja suurtükiväe koostöö	128	<i>—m.:</i> Coopération de l'infanterie et de l'artillerie	128
<i>—P o o l a:</i> „Przeglad Piechoty“ aug.-sept. 1936	129	<i>—P o l o g n e:</i> „Przeglad Piechoty“, août-sept. 1936	129
KAITSEVÄE ELU	131	VIE MILITAIRE	131
Ametlik osa, male.		Partie officielle. Echecs.	

Vastutav toimetaja major **A. LUTS.**
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **J. MADISE.**
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.
Talitus avat. iga päev kella
0800—1500.
Telefon — Kaitseväge 163.
Tarvitamata ja tagasisaat-
miseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:
Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:
Lehekülj — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XIX AASTAKÄIK

NR. 5 • 05. 02. 1937

Vabadussõja ilukirjanduslik jäädvustamine.

Leitnant U. Paukson.

Vabadussõja kui pöördelise tähtsusega rahvusliku suursündmuse võimalikult mitmekülgne ja tõetruu jäädvustamine, eriti aga tolleaegset võitlusepohhi kandnud vaimu transformeerimine pealekasvavatesse inimestesse evib olulist tähtsust. Tulemused ei piirdu ainult kaasajaga, vaid ulatuvad kaugesse tulevikku, ilmnedes markantselt ajastuil, mis nõuavad rahvustervikult resoluutseid sõjalisi ja muid jõurikkaid aktsioone.

Sõjalise ohu puhul ilmneb reljeefselt enamuse mentaliteet, mille aegsaks viljelemiseks ja kultiveerimiseks kaitsetahte suunas on domineerivamaks lähtekohaks Vabadussõda. Siit ajalooliste faktide uurimine, neid põhjustanud asjaolude selgitamine ja analüüsimine üha enam avardab perspektiivse Vabadussõja vaimu mõistmiseks, kuid viib ka sünteesini, kust selguvad ajaloolised alused meie tänapäeva doktriini omapärasuses.

Vabadussõda objektiivselt jäädvustab teaduslikkuse tasemel seisev ajalooline uurimus, millise kolossaalse töö esimest etappi tähistab peatselt ilmuv populaarteaduslik väljaanne. Ajaloolises käsitelus Vabadussõda vaadeldakse peamiselt sõjalisest, poliitilisest, sotsiaalsest ja majanduslikust seisukohast, kusjuures sõjalisi aktsioone valgustatakse strateegia ja taktika vaatenurkadest. Rohkem tagaplaanile jääb subjektiivsete psüühiliste elamuste käsitelu. Viimasteta siiski laiematele hulkadele ajaloolised sündmused sageli tunduvad väheütlevatena, kaugetena ja arusaamatutena. Vabadus-

sõja kandvama osa viimiseks rahva laidesse hulkadesse, nende teadvusse ja hinge-ellu, on kirjandusel täita tõhus ülesanne.

Kirjandusliku käsitelu kaudu elustub sõjast osavõtjate psüühiliste elamuste koloriit, mis tooduna ajalooliste sündmuste taustal suudab hõlpsasti sisendada kaasaegsesse tolleaegset heroismi ja valgustada ka ajaloolist sündmustikku, nii et kõik muutub inimlikult mõistetavaks ja jätab sügavaid muljeid lugeja hingeellu.

Kujutatav kunst omakord aitab kunstilises rakenduses mõistetavaks ja nauditavaks teha tähtsamaid episoode, esitab võitluse dünaamikat ruumiliselt.

Seepärast Vabadussõja jäädvustamisel on püütud vältida ühekülgust, et paralleelselt puht ajalooliste uurimustega taotleda kõiki teisi teid Vabadussõja sündmustiku säilitamiseks, seega luues kogumiku illustreerivat materjali, mis muudab teadusliku Vabadussõja ajaloo laiadele hulkadele viitaalseks.

Ilukirjanduse osa Vabadussõja säilitamise vastutusrikkas loomingus on viimase paari aasta kestes püsinud akutsena juba „sotsiaalse tellimise“ pärast, mis meie demokratiseerunud kultuuri ajastul on tulnud alt, rahva keskelt, mitte dikteerituna kuskilt kõrgemalt. Rahvas ootab ilukirjanduselt Vabadussõja käsitlemisel, peale kirjanduslike eesmärkide, nende sihtide taotlemist, milliste analoogilist viljelemist ärkamisaja surveoludes iseloomustab A. Palm järgmiselt („Raamatu osa Eesti arengus“, lk. 181):

„Juba ideeproosa kaastegevusel elavne-
 nud ja teadlikumaks saanud rahvustunne
 virgus eriti hoogsalt Tasuja-vaimulise aja-
 loolise proosa mõjul, muutudes vastupanu-
 pingeliseks ka venestuse suhtes, nagu vene
 võimukandjad õieti taipasid, kiustates taga
 ajaloolisi jutustusi. Kuid veel enam: Kui
 meil sageli räägitakse olulisist ettevalmis-
 tavaist tegureist, millela poleks olnud mõel-
 day meie riikliku iseseisvuse saavutamine,
 siis peaks ühena neist tegureist tingimata
 tunnustama ärkamisaja kirjandust, eriti
 ajaloolist žanri. Et näidet tuua, olgu siin-
 kohal osutatud tõsiasjale, mida käesoleva
 kirjutise raamides juba üks tunnistaja on
 kinnitanud, et hiilgavaks võiduks lades-
 vääri üle Vabadussõjas olid meie sõjamehi
 teadlikult ja alateadvuses ette valmistanud
 ja vahvustanud Bornhöhe, Saali j. t. teosed,
 selgitanud meie vahekorda põlise vaenlase-
 ga ajaloolises perspektiivis, mis meie rahva
 teadvuses pikkade sajandite jooksul oli
 muutunud ähmaseks. Selle kirjanduse loov
 rahvuslik ülesanne kestab edasi.“

Järgnevalt siirduksime nende põhimõtete
 konspektiivsele vaatlusele, mida omistada
 riigikaitse kasvatuse seisukohalt*) ilu-
 kirjandusele Vabadussõja kajastamisel.

Autor oma kirjandusliku teosega astub
 kontakti väga laiade hulkadega, omades eel-
 dusi mõjutada vaimse energiaga lugejaid,
 sisendada neisse kestvaid muljeid. Seega
 kirjanduslik teos võib mõjuda aktiivse va-
 hendina, levitada kvalifitseeritud mõtteid
 suure pingega, laiapiirilises ajas ja ruumis.
 Rahvaraamatukogude statistika tõestab, et
 kogu loetud kirjandusest moodustab 80%
 ilukirjandus, peamiselt romaanid, luuletus-
 kogud ainult 1% kirjanduse üldarvust.
 Eelistatavat ajaloolisi romaane. Tõenäoli-
 selt ilukirjandus ka Vabadussõja kajasta-
 jana leiab lugejate juurde kergemini tee kui
 puht ajaloolised teosed. Viimaste kui tõsi-
 sama literatuuri suhtes ajalooline ilukirjan-
 dus on huvi äratajaks teguriks.

Kirjaniku loominguiline ülesanne rahva
 elujõu ja kaitsetahte kultiveerimisel, elusta-
 des rahva mineviku sangarlikke eposse, ei
 piirdu programmilise mõtte rakendamise-
 ga, vaid käsutada olevate puht kunstiliste va-
 henditega loodud usutava ajaloolise teosega
 ta peab suutma sisendada lugejaisse reli-
 gioosset tahet ja entusiasmi tuld. Kuna
 kirjaniku kasutada on mõjuvad vahendid
 oma ideede propageerimiseks, mille mõju
 sageli ilmneb alles aastakümnete pärast, siis
 pole sugugi teose kirjandusliku väärtuse

*) Vt. „Sõdur“ nr. 49 — 1936. a. „Kirjandus
 riigikaitseks positiivse moraali kasvatajana“.

kõrval ühiskondliku osatähtsuse vaagimine
 asjatu ega ülearune. Riigikaitseks positiiv-
 se moraali kasvatamise seisukohalt Vaba-
 dussõja kajastus ilukirjanduses subjektiiv-
 setegi elamuste esitamises oma kandva
 ideega peaks vastama tolleaaja miljöole ja
 realiteedile, mis baseerus nn. V a b a d u s-
 s õ j a v a i m u l e, mille transformeerimi-
 sega järeltulijaisse suudetakse tõhusalt
 kindlustada rahvuslikku suveräänsust. Rea-
 liteedipärasel kirjanduslikul käsitelisel esi-
 tatud psüühilised sõjaelamused, lahingute
 ja sündmuste realistlikud kirjeldised saavad
 kõige hõlpsamini mõistetavaks ja ettekuju-
 tatavaks noorsoole, keda meie oludes mili-
 tarismist võõrutamise loosungi all pole tar-
 vis ühekülgsed ja drastilised sõjakoleeduste
 kuhjamisega hirmutada, sest patsifismiga ei
 saa pealesunnituda sõjaks ette valmistada.
 Võitluseks võimalikkude pealesurutavate
 militaristlike aktioonidega ettevalmis-
 tamise idee on väga tabavalt mõtestatud
 J. M. poolt („Sõdur“ nr. 42 — 1936):

„Meie vaimseks varasalveks kaitsetahte
 alahoidmisel on Vabadussõda. Kuid mitte
 Vabadussõja võidu ülistamine ei pea olema
 Vabadussõja vaimu kultiveerimise aluseks,
 vaid need raskused ja pingutused, mida
 ületasime tookord oma k a i t s e t a h t e g a.
 Kaitsetahte kultiveerimine olgu meie kasva-
 tuse alusteks kodus, koolis ja kutse alal.“

Kirjandus, andes edasi võitluste pinget
 ja dünaamikat, kokkukõlas ajaloolise tõe-
 ga, loob soodsa pinna sellise mentaliteedi
 arenguks, mida vajame väikerahvana oma
 riigikaitseks löögivõimeks.

Säilitajana on kirjandus asendamatu,
 seepärast enne sõjast osavõtnute põlve va-
 risemist tuleks jäädvustada nende teod, kui-
 gi teame, et suured sõjamehed püüavad hoi-
 duda jutustamast oma lahinguvälja elamu-
 sist, hädadest ja kannatustest.

K. H. Hindrey kirjutab (Kindral Põdder,
 lk. 39): „Kangelane, kes kunagi ei ole kart-
 nud ja kartusest mitte jagu saanud, see ei
 olegi kangelane, vaid lihtne loll!“ See on
 väike vihje, kuid küllaltki iseloomustav
 võitlejate psüühika omapärale neis oludes,
 kus kangelaslikkus tõesti pole muud kui
 segu kohusetundest, elu alalhoiu instinkti-
 st, juhiseist, vihast ja võitluse inspiratsioonist.
 Selleski küsimuses on kirjandusliku teose
 kaudu võimalik õppida tundma inimesi, kui
 nad on teoses psüühiliselt õieti esitatud. Vii-
 mase asjaolu kohta kirjutab kolonelleitnant
 E. Ahman („Sõdur“ nr. 3/4 — 1936): „Eest-
 lased, keda meile näidatakse mõnes teoses,
 on inimese karikatuurid, on vaimsed lom-
 bakud. Halvasti kujutatud nn. „positiivsed

Kolonelleitnant Vilhelm-Richard Kohal

50-aastane.

2. Üksiku Jalaväepataljoni ülem kolonel-leitnant Wilhelm-Rihard Kohal saab 8. veebruaril s. a. 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Tartumaalt Kasepea vallast, sündinud 8. veebruaril 1887. Astus augustis 1902 Tartu reaalkooli ning lõpetas selle 1908. aasta kevadel. Järgmisel suvel sooritas edukalt sisseastumise katsed Vilno Sõjakooli, mispuhul võeti reamehena tähendatud kooli kasvandikuks, arvates 1. septembrist 1909. Ülendati allohvitseriks septembris 1910, nooremaks portupei junkruks — detsembris 1911 ja vanemaks portupei junkruks — mais 1912. Sõjakooli lõpetas esimeses järgus ja ülendati nooremleitnandiks augustis samal aastal, kusjuures määrati teenistusse 115. Vjäsma jalaväepolku. Maailmasõjast võttis osa Vjäsma polgu koosseisus kuni maini 1915, mil läkitati teenistusse Peastaabi juurde, kuhu ka septembris samal aastal viidi üle. Lahingutes sakslaste vastu sai haavata augustis 1914 Bilderweitzeni all vasemast jalast ja vasemast õlast ning oktoobris — Dabaveni all paremast jalast. Peastaabis teenis kuni Maailmasõja lõpuni.

Eesti kaitseväge astus kodumaale jõudmise puhul 24. sept. 1919, kusjuures arvati ohvitseride reservi. Oktoobris 1919 viidi üle Rannavalve, Side ja päästejaamade valitsusse Tartu rajooni ülemaks, milline ametikoht samal sügisel ümber moodustati Tartu Rannavalve osakonnaks. Tähendatud osakonna omakordsel ümberkorraldamisel 5. Piiriküti pataljoniks viidi üle detsembris 1919 nimetatud pataljoni ja pataljoni likvideerimise järele juulis 1920 — Sakala Partisanide Polku. Hiljem teenis 5. Rakvere Jalaväepolgu noorema ohvitserina, 6. Jalaväepolgu pataljoniülemana ja 2. Jalaväepolgu pataljoniülemana. Oktoobris 1928 määrati Kuperjanovi Üksiku Jalaväepataljoni ülema kohustetäitjaks ja 24. 02. 29. — sama pataljoni ülemaks, augustis 1930 — kaitseväge esindajaks Lätti ja Leetu, aprillis 1934 — Sakala Üksiku Jalaväepataljoni ülemaks ja 15. juunil 1934 — 2. üksiku Jalaväepataljoni ülemaks, millisel ametikohal teenib praegugi.

Kõrgendati leitnandiks — septembris 1915, alam- (staabi-) kapteniks — detsembris 1916, kapteniks — 1917. a., majoriks — veebruaris 1923 ja kolonel-leitnandiks — 24. 02. 1925.

Kolonelleitnant V. Kohal.

Omab Kaitseliidu Valgeristi III klassi aumärgi, Läti Kolme Tähe ordu komanderi risti ja endise Vene Anna ordu 4. ning Stanislause ordu 3. järgu aumärke.

Kolonel-leitnant Kohal lõpetas ametikohuste täitmise kõrval vabal ajal õppides 1927. aastal Tartu ülikooli õigusteaduse osakonna. Peale selle viibis jaanuarist 1928 kuni veebruarini 1930 läkitamisel Kõrgemas Sõjakoolis, mille lõppkatsed sooritas edukalt.

Nagu eestoodud andmetest nähtub, seisab juubilaril selja taga võrdlemisi vaheldusrikas tegevus sõjaasjanduse alal. Oma suurte kogemustega ja asjalikkusega on ta tõhusalt aidanud kaasa meie kaitseväge väljaõppe ja lahinguvõime tasapinna tõstmiseks.

Soovime hällipäevalapsele küpsesse meheikka jõudmise puhul parimat õnne, tugevat tervist ja palju aastaid ning edaspidises elus head kordaminekut kõigis ettevõtetes.

tüübid“ on veel eemaletõrjumamad, sest nad on maalitud nukud ilma „füüsiliste ja vaimliste jõududeta ja instinktideta“. Riigikait-

seks vajame teid elava inimese juurde kõigi positiivsete ja negatiivsete omadustega. Siin vajame eesti kirjanduselt abi.“

Kirjandusliku teose sisulised väärtused pääsevad eksisteerima ainult loominguliste väärtuste najal, mis määravad teose taseme. Loomingulise pingeta, jõuta, langeb kirjandus propagandalisele tasemele ega suuda oma eksisteerimist millegagi õigustada. Eriti maksev on see kirjanduse kohta, mis eesmärgiks on püstitanud jäädvustada ja omalt poolt mõtestada loomingulisest kõrgepingest kantud Vabadussõda. „Rahvakirjandus,“ millele ülaltoodud nõuded on kättesaamatud, võib oma abitu diletantismiga ja tendentslikkusega ainult labastada Vabadussõja väärikust, nagu seda kahjuks teevad vesisevõitu vestedki, milledes puudub pisemgi respekt oma tõsise teema suhtes.

Ajaloolise teema käsitlemine ilukirjanduslikus teoses nõuab vastavaid ajaloolisi teadmisi, põhjalikku esitatava miljöo tundmist, sisseelamist tolleaegsesse olustikku. Inspiraatsiooni valamine kirjanduslikku vormi ja teose lõplik viimistlemine eeldusega, et oleks tagatud ajalooline usutavus, on järgneva püsiva töö tulemus. Hea ajaloolise teose looming on teataval määral teaduslik töö. Sõjaliste aktsioonide kirjeldamine baseerub komplitseeritud uurimusele, mis seoses mitmete asjaoludega, esmajoones aga maastikuga. Põhjaliku ettevalmistustööga tagatakse teose haaravus, kirjeldiste mitmekülgus, ajaloolise tausta reaalsus ja ajalooliste isikute reljeefsus ning tõepärasus. Võiks siinkohal respektiga mainida Ed. Vilde tööd Mahtra sõja jäädvustamisel, kuid ka mõningaid meie uuemaid ajaloolisi romaane (Mälk, Metsanurk, Hindrey, Kippel).

Kaasajal Vabadussõja ainekute käsitlemisel kardetakse sattuda etteheidete osaliseks põhjusil, mida valgustab O. Urgart (Looming nr. 2 — 1936. a.):

„Vabadussõda ei saa praegu veel käsitleda täie realismiga terves ulatuses ült alla, ei saa ju romaanikangelastena käidelda, ilma et ühelt või teiselt poolt välja ei loetaks, kas aluseta ülistust või norivat mahategemist, praegu veel elavaid tuntud väejuhte ja sõjaga ühes või teises suhtes seotud politikategelasi. Ei saa tõele vastavalt kirjeldada isegi suuremaid ja tuntumaid la-

hinguid mitte, kuna sellegi juures paratamatult tuleks puudutada elavaid isikuid kas heas või halvas mõttes.“

Täieliku objektiivsuse juures peaks suutma neid kartusi vältida, sest vaevalt on põhjendatud arvamus, et tolleaegsed tuntud väejuhid omaksid nõrkusi ja väiklusi objektiivse ajaloolise kirjelduse sallimatusena, see tundub nende aadressil varajase etteheitena. Distanti lühidus aga mõjub kindlasti segavalt nende sündmuste kirjeldamises, millede mõte pole suutnud veel ajalooliselt kristalliseeruda. Teisest küljest on teatav diskreetsus tõesti tarvilik, et seoses nõrkade teoste lonkava kompositsiooniga ja võltsi sõjapsühholoogiaga mitte labastada meie riigitegelasi ja väejuhte.

Moltke juhis: „Tõtt, ainult tõtt, aga mitte kõike tõtt,“ on Vabadussõja ilukirjanduslikul käsitlemisel vahest ainult sel juhtumil kuidagi rakendatav, kui esitatav tõde ei suuda ajalooliselt midagi markantset pakuda, vaid on sellise erandliku ilmega, mis ei sobi üldisse raamistikku ja mõjub kaas-aegsesse võõrastavalt. Kaugeltki ei pea see aga tähendama magusa illusiooni taotlemist, pigemini küll taktitunde ja mõõdukuse vajadust.

Viimastel aastatel on rohkesti ilmunud ilukirjanduslikke teoseid Vabadussõjast, lähenedes vähem või rohkem esitatud põhimõtetele, laskumata seejuures „sundidele tendentsiliseks propagandavahendiks“.

Kaitsetahte kultiveerimise ja patriootiliste ideede süvendamise kõrvalülesande juures on kirjandus suutnud siiski jääda oma kunstilisele tasemele, kujutades elu võltsimatult ilma tendentsita ja idealiseerimata. Seda tõestab väga veenvalt äsja ilmunud kapitaalteos Vabadussõjast — Albert Kivika „Nimed marmortahvil“. Jääks üle vaadelda seda evolutsiooni Vabadussõda käsitlevas ilukirjanduses, millise ta on sooritanud jõudmiseks tasemele, kus ta täie õigusega on pälvimas üha suurenevat tähelepanu, kuid see kriitiline ülevaade ei mahu käesoleva kirjutise raamidesse, vaid väärib omaette vaatlust.

Šveitsi sõjaväe moderniseerimisest.

Kapten A. Nõmm.

Kaasajal kõik riigid pööravad palju tähelepanu oma riigikaitsele, oma sõjaväe võitlusvõime arendamisele ning ajakõrgusel hoidmisele. Sõjaväe ülalpidamiseks, väljaõppeks, relvastamiseks ja varustamiseks kulutatakse suur protsent (keskmiselt vähemalt 20%) riigi korrallisest eelarvest. Peale selle aeg-ajalt tehakse erakorralisi kulutusi kas kogu sõjaväe või ühe või teise väeliigi suurendamiseks, relvastuse ja varustuse moderniseerimiseks, mob. tagavarade soetamiseks jne.

Suurriigid teevad sel alal kolossaalseid töid ja kulutusi. Oleme kuulnud Saksamaa, Nõuk. Vene, Prantsusmaa, Inglismaa, Itaalia, Am. Ühendriige jne. kulutustest ja kavadest. Seejuures vaja meenutada, et ajakirjandusse satub vaid üksikuid üldisi andmeid, sest täpsaid andmeid ja kavatsusi püütakse ja osatakse hoida saladuses.

Ka väikeriigid, kui nad tahavad rahulikult elada ja iseseisvatena püsida, peavad kõigekülgsest hoolitsemata oma riigikaitse ajakõrgusel hoidmise eest. Seda väidet tõestavad selgesti Belgia, Hollandi ja Šveitsi viimase aja sammud. Vaatamata sellele, et Maaailmasõja ajal Holland ja Šveits olid neutraalriigid ja kõik nad kavatsesid erapooletuks jääda tulevikusõjas, nad teevad suuri kulutusi ja jõupingutusi oma riigikaitse kõvendamiseks. Seejuures väidetakse, et oma erapooletust nad suudavad tagada vaid tugeva ja moodsalt varustatud sõjaväega. Belgia riigikaitse mõtte arengu kohta ilmus kokkuvõtte 1936. a. „Sõduris“ nr. 50-52. Hollandi kohta on seni teada vaid katkerdilisid andmeid. Rohkem andmeid ilmus välisriikide sõjakirjanduses Šveitsi kohta, kes moderniseerib oma sõjaväe väga suures ulatuses ja järjekindlalt.

Alljärgnevas toon lühikese ülevaate Šveitsi sõjaväe relvastuse, varustuse ja ja organisatsiooni moderniseerimisest, selleks kulutatud summadest ja sv. moderniseerimiseks muretsetud moodsatest relvadest.¹⁾ Peale puht erialalise huvi see peaks meid huvitama ka seepärast, et omal

ajal osa meie ajakirjandust seadis Šveitsi neutraalsust ja ta sõjaväe odavuselt meile eeskujuks (vt. „Sõdur“ 1933. a. nr. 6 lk. 173, nr. 7-8, lk. 283—284).

Alul mõningaid üldisi andmeid Šveitsi kohta. Ta pindala on 41 295 km², kuna elanikke on umbes 4 130 000. Maapiiri on Šveitsil 1854 km. Mäginne maastik soodustab suuresti riigikaitse teostamist. Kuni viimase ajani Šveitsi sõjavägi oli miilitsavägi puhtal kujul. 1936. a. lõpul formeeriti piirikaitseks esimene alaline vabatahtlikkude kompani, millest allpool pikemalt. Elukutselisi ohvitseri on umbes 250, kes teevad kõrgemate juhtidena, kindralstaabi-ohvitseridena ja instruktoritena. Elukutselisi allohvitseri on umbes 50. Sõja korral on sõjaväe suurus umbes 300 000 meest ja 70 000 meest maakaitseväge. Riigi korrallise eelarve järgi kulutatakse sõjaväele aastas 107 miljonit šveitsi franki (100 šv. franki maksab 85—86 eesti krooni). Vaatamata sellele, et 1933. a. parlament otsustas lähemas tulevikus mitte suurendada sõjaväe eelarvet, sõjaväe moderniseerimiseks määrati 1933. a. erakorralist krediiti 82 milj. fr. ja 1936. a. — 235 milj. fr.

Seega sv. moderniseerimiseks 1933. a. määrati ligi 77% ja 1936. a. ligi 220% riigi korrallises eelarves riigikaitseks ettenähtud summast.

Sõjaväe moderniseerimine enne 1933. a.

Enne 1933. a. teostatud moderniseerimistest väärrib tähelepanu uue karabiini tarvitusele võtmine ja 75 mm välikahuri moderniseerimine.

Kuni viimaste aastateni šveitsi ratsa-, suurtüki-, inseneri- ja 2/5 jalaväge (ratturid, kuulipildurid, telefonistid jne.) olid varustatud vananenud tüüpi karabiiniga, kuna ülejäänud jalaväe ühikud — 1911. a. vintpüssiga. Nüüd on aga kogu sõjavägi varustatud uue 1931. a. karabiiniga. Selle karabiini tähtsamad andmed võrreldes 1911. a. vintpüssiga on järgmised:

	1931. a. karabiin	1911. a. vintpüss
Kaal — kg	4,2	4,6
Üldpikkus — m	1,103	1,311
Raua pikkus — m	0,66	0,78
Kuuli kaal — gr	11,3	11,3
Algkiirus — m/sek.	780	805

¹⁾ Allikad: 1) Der Schweizer Artillerist 1936. a. Nr. 2, 4, 5, 7, 10, 11 ja 12; 1934. a. Nr. 1, 4, 5 ja 8; 1933. a. Nr. 4 ja 11; 1932. a. Nr. 1 ja 4.

2) Militärwissenschaftliche Mitteilungen 1936. a. Nr. 8.

3) Artilleristische Rundschau 1936. a. Nr. 5 ja 1935. a. Nr. 2.

Uus karabiin omab järgmised paremused:

- väiksem kaal, mis kergendab sõduri lahingukoormatist;
- parem käsitsemine;
- parandatud konstruktsioon;
- odavam hind.

Uue karabiini sihikujaotused on 100—1500 m iga 100 m tagant. Laskeomadustelt ta on üldiselt võrdne vintpüssiga, kuna kuni 300 m kauguseni laskmisel isegi ületab selle.

75 mm 1092. a. Krupi kahur moderniseeriti järgmiselt:

— ehitati ümber lafett suurema tõsteturga ning laskeulatuse saamiseks; enne ümberehitamist lafett võimaldas 16° tõste, kuna pärast ümberehitamist maksim. tõstetnurk on 43°;

— suurendati laengute arvu, nii et kahuril on kokku 4 laengut, milledega muudeti lendjoon painduvamaks ja põhilaengu suurendamisega suurendati laskeulatust;

- võeti tarvitusele suudmepidur;
- parandati mürsukuju.

Moderniseeritud kahuri maksimaalne algkiirus on 570 m/sek ja 5,9 kg raskuse terava otsaga mürsuga saab lasta 11,5 km kaugusele.

Moodsate relvade, laskemoona ja varustuse soetamine 1933. a. erakorralise krediidiga.

Pärast 4 aastat kestnud relvastuse katseid ja uurimusi 1933. a. määrati sõjaväe moderniseerimiseks 82 miljonit fr. erakorralist krediiti, mis jaotati järgmiselt:

	milj. fr.
kergekuulipildujate muretsemiseks . . .	— 3,5
raskekuulipildujate muretsemiseks . . .	— 1,8
miinipildujate ja jalaväekahurite muretsemiseks . . .	— 9,7
miinipild. ja jal. kah. laskemoona muretsemiseks . . .	— 36,5
veokite ja rakmete muretsemiseks . . .	— 4,7
mäekahurite muretsemiseks . . .	— 4,5
mootorveoga kahurite muretsemiseks . . .	— 5,7
lennukite muretsemiseks . . .	— 12,0
ehitiste ja sisseseadete ehitamiseks . . .	— 3,5

Kerge- ja raskekuulipildujaid muretseti nende arvu tõstmiseks nii, et pataljonis on 36 kk ja 16 rk.

Miinipildujaks võeti 81 mm miinipilduja, mille omadused on järgmised: kaal — 60 kg, veetakse 3 mehelt à 20 kg; maksim. laskeulatus — 3000 m; omab 2 miini ja 7 laengut; peamiseks miiniks on 3,5 kg raskune; 6 kg raskust miini kasuta-

takse traattõkete purustamiseks kuni 1200 m kauguseni; kastis on 3 miini; sõdur kannab 3 kasti. Hästi väljaõpetatud meeskond laseb 20—25 lasku minutis.

Jalaväekahuriks valiti meile tuntud 47 mm Böhleri kahur. Ta rännakkaal on 290 kg ja lahingkaal — 270 kg. Veetakse 1 hobusega, traktori või sõiduauto järgi; viimasel juhul meeskonna ülejäänud osa ja laskemoon veetakse teisel sõiduautoi. 1,5 kg soomusmürsuga laskmisel on algkiirus 567 m/sek, kuna 2,6 kg fuggassgranaadiga laskmisel — 400 m/sek. Soomusmürsk läbib 700 m kauguselt 37 mm soomuse. Kahuri maksimaalne laskeulatus on 5 km.

Võrreldes miinipildujate ja jalaväekahurite soetamiseks ettenähtud summat nende laskemoona hinnaga, näeme, et laskemoonatagavarad maksavad ligi 4 korda rohkem kui relvad.

Pärast relvade muretsemist jalaväepataljoni relvastus on järgmine: 36 kk., 16 rk., 4 miinipildujat ja 2 kahurit. Pataljoni koosseisu kuulub: 3 laskurikompanit, rk-kompani ja staabi-kompani, milles on siderühm, jalaväekahurirühm, 2 miinipildujarühma, sanitarid, voor jne.

Mitmesugust tüüpi moodsaid mäekahureid katsetati alates 1930. a. Katsete tulemusena valiti välja Boforsi 75 mm 1933. a. mäekahur, millel on 5 laengut, lahingkaal — 770 kg, maksim. algkiirus — 470 m/sek ja maksimaalne laskeulatus 10 km. Neid kahureid muretseti 12 patarei jaoks ja kogu mäesuurtükivägi varustati uue materjalosaga.

Mootorveoga raskesuurtükiväes kasutati vananenud 120 mm kahureid, millede laskeulatus oli nende konstrueerimisel 8 km ja moderniseerimisega oli suurendatud 11 km. Laskekiirus oli 1—1,5 lasku minutis. Veeti veoauto järgi kiirusega 5—6 km/t. Moderniseerimise kavas ettenähtud 5,7 milj. fr. eest muretseti uusi moodsaid 105 mm Boforsi kahureid, millede maksimaalne laskeulatus on 18 km, tegelik laskekiirus 5—8 lasku minutis (s. o. sama, mis kergekahuril), kuna teoreetiline laskekiirus on 2 korda suurem. Uus kahur on varustatud täiskummidega ratastega ja vedrudega teljega, mille tõttu ta ei karda põrutusi ning teda on võimalik vedada veoauto järgi kiirusega 50 km/t.

Lennukite muretsemiseks määratud 12 milj. fr. eest asendati kaks-kolmandikku olemasolevat lennukiteparki moodsate lennukitega.

Momente taliharjutustelt.

Vasakul: Olukorda arutlemas. Keskel: Olukorraga tutvumas kaitsepositsioonil. Paremal: Grupp juhte ja vahekohtunikke.

Teenistusaja pikendamine ja sv. uus organisatsioon.

Uute relvade õppimiseks, parema väljaõppe ja väeliikide koostöö saavutamiseks 1935. a. pikendati nekrutite väljaõppe aega järgmiselt:

- jala- ja inseneriväes — 65 päevalt 90 päevale;
- suurtüki-, lennu- ja autoväes — 75 päevalt 90 päevale;
- ratsaväes 90 päevalt 104 päevale.

Säärane õppeaja pikendamine nõudis aastas 2 milj. fr. lisakulusid.

Peale selle teostatakse 6 korda, igal aastal 1 kord, kordamis- ehk täiendusõppusi kestusega 15 päeva.

Vastavalt sellele suurendati ka ohvitseride ja allohvitseride väljaõppe kestust.

1936. a. võeti vastu sõjaväe uus organisatsioon, millega reorganiseeritakse kogu sõjavägi ja mis hakkab maksma 1. jaan. 1938. a. Kõik eeltööd uue organisatsiooni maksmapanemiseks teostatakse 1937. a.

Uue organisatsiooni kohaselt Šveitsi sõjavägi koosneb 3 korpusest, milledes on kokku 6 välidiviisi, 2 mäediviisi, Gotthardi kindluse diviisi ja 3 mäebrigaadi.

Välidiviisis on 3 jalaväerügementi (3 pataljoni), luurediivisjon, väli-suurtükiväerügement, mootorveoga kahurigrupp, sapõõripataljon ja suurtükiväe motoriseeritud mõõtekompani. Luurediivisjonis on 4 ratsaeskadroni, 2 ratturikompanit (24 kk), motoriseeritud rk-kompani (12 rk.), 4 jalaväekahurit ja 2 soomusautot. Välisuurtükiväerügemendis on 3 gruppi 3 patareid

3 ja 4 75 mm kahurit. Mootorveoga grupis on 2 patareid 4 105 mm kahurit.

Korpuse koosseisu kuulub ratturirügement, milles on 2 ratturipataljoni ja 2-patariiline mootorveoga suurtükiväegrupp. Ratturipataljonis on 3 ratturikompanit, motoriseeritud rk-kompani, 4 jalaväekahurit ja 2 soomusautot. Korpusel on ka pontoonpataljon.

Korpuse suurtükiväge on kõigi 3 korpuse kohta kokku järgmisel arvul:

— 3 rügementi 2 gruppi 2 patareid rasket mootorveoga suurtükiväge, mis on varustatud 120 mm ja 105 mm mootorkahuritega;

— 2 haubitsarügementi 2 gruppi 3 patareid 120 mm haubitsaid;

— 2 raskehaubitsarügementi 2 gruppi 2 patareid 150 mm haubitsaid.

Akiivse õhukaitse teostamiseks formeeritakse õhukaitsepatareisid, mis moodustavad õhksuurtükiväerügemente. Õhukaitse patareide arvu kohta puuduvad täpsad andmed, kuid räägitakse 100 patareist, neist osa väikekalibrilisi ja osa keskkalibrilisi (75 mm).

Võrreldes uut organisatsiooni praegu kehtiva 1924. a. organisatsiooniga, selgub, et jalaväepataljonide arvu on vähendatud 30 võrra, ratsaeskadronide arvu — 6 võrra, likvideeritakse 90 mitmesugust staapi. Välisuurtükiväe patareide arv on suurenenud 16 patarei võrra, kusjuures formeeritakse juurde 105 mm kahuripatareisid. Iseisvad ratsabrigaadid kaotati, kusjuures eskadronid läksid diviisi luurediivisjonide

koosseisu ja nende asemele vormeeriti 3 ratturirügementi.

Uue organisatsiooni järgi Šveitsi sõjaväes on kokku 102 jalaväepataljoni ja 155 välipatareid, s. o. igaataljoni kohta keskmiselt 1,5 patareid.

Relvastuse ja varustuse moderniseerimine 1936. a. erakorralise krediidiga.

1936. a. kevadel otsustati teha 235 milj. frangiline laen ja selle abil moderniseerida sõjaväe relvastust ja varustust ning kõvendada riigikaitset. See summa kavatseti väeliikide ja erialade vahel jaotada järgmiselt:

lennuvägi	55,3	milj. fr. ehk	23,5%
maapealne-õhukaitse	48,2	„ „ „	20,5 „
passiivne-õhukaitse	12,3	„ „ „	5,2 „
piirikaitse	46	„ „ „	19,6 „
suurtükivägi ja kindlused	26	„ „ „	11,1 „
kerged osad	14	„ „ „	6,0 „
sidematerjal	5,5	„ „ „	2,3 „
sõjasildade materjal	4,3	„ „ „	1,8 „
sanitaarvarustus	0,8	„ „ „	0,3 „
intendandiline varustus	0,8	„ „ „	0,3 „
ehitised ja sisseseaded	13,5	„ „ „	5,7 „

Milleks kulutatakse need summad?

Lennuväele määratud krediidi eest muretsetakse lennukeid, suurendatakse lennuväe ühikute arvu, uuendatakse ohvitseride-, allohvitseride-, lendurite- ja vaatlejatekoolide sisseseadeid ja õppevahendeid, suurendatakse instruktore ja ametnike arvu, ehitatakse uusi angaare, aerodrome jne. Lennukite tüüpe ei määratud kindlaks, sest lennukite materjalosa areneb väga kiiresti. Lennukeid muretsetakse kordkorralt 3—4 a. vältel, sest ühes sellega arendatakse oma lennukitööstust ja muretsetakse töötlele tööd. Tänavu ehitatakse 40 tk. "C 35" lennukit, mis on konstrueeritud Thuni tehaseis. See on 2-istmeline lahingu- ja luurelennuk, mis oma omadusilt sarnanevat välisriikide vastavatuübilittele moodsatele lennukitele. Ta omadused on järgmised: tõuseb 5000 m kõrgusele — 8,5 min., 4000 m kõrgusel saavutab 340 km/t., lagi — 10 000 m. Ta on varustatud kahe Hispano-Suiza mootoriga 860 HJ, mis ehitatakse kodumaal vastava litsentsi järgi. Relvastuseks on 20 mm Oerlikoni kahur, 3 kuulipildujat ja pomme. Omab pimelennuks vajalikke abinõusid, raadiotelefoni, öiselennu valgustuse, maandumishelgiheitja ja fotoaparatuuri.

Šveitslased väidavad, et maapealne õhukaitse moodustab üldise õhukaitse selgroo. Selleks soetatakse väikese-, kesk-

ja suurekaliibrilisi õhukaitsekahureid, kaugus- ja kõrgusmõõtjaid, tulejuhtimisaparaate, helipüüdjaid ja helgiheitjaid ning moodustatakse vastavaid ühikuid, esmajärjekorras suuremal arvul väikesekal. õhkkah. varustatud patareisid. Õhukaitse suurtükiväe täielikuks väljaarendamiseks ei jätkuvat sellest 48,2 milj. frangist ja sellele loodetakse saada lisa kantonidelt, kogukonnalt ja tööstustelt. Õhukaitse suurtükiväe probleemi uuriti alates 1931. a., läkitades vanemaid ohvitseri Inglismaale, Rootsi, Ungarisse ja Itaaliasse, soetades musterrelvi ja katsetades neid.

Keskkaliibrilistest õhkkahuritest osutusiasid parimateks Vickersi ja Boforsi kahurid. Katsetamiseks osteti üks patarei 75 mm Vickersi õhkkahureid, mille algkiirus on 800 m/sek. ja kellamehhanismiga lendstüütajaga terasgranaat tõuseb 5000 m kõrgusele 8 sek. vältel. Granaat annab umbes 200—250 kildu, millede kaal on vähemalt 5 gr ning suudavad lennukit vigastada. Hiljem ostetakse ka üks patarei Boforsi kahureid ja võrreldakse neid Vickersi omadega. Katsete tulemustest peab selguma, kumb tüüp osutub tegelikult paremaks, ning võetakse tarvitusele.

Moodsate õhkkahurite tule tõhususe kohta šveitslased ütlevad järgmist. Rootslaste andmetel 10 lasuga suudetakse takistada lennukit sooritada pommitamist või pildistamist ning sunnitakse ta ära lendama, kuna lennuki mahalaskmiseks kulub keskmiselt 60 lasku. Ungari õhksuurtükivägi arvestavat aga 10—12% tabamusi.

Passiivse-õhukaitse summadest muretsetakse kohalike organisatsioonide meeskondadele varustust, g-torbikuid, g-ilmutajaid, degaseerimismaterjal, alarmeerimisabinõusid, asulate moondamiseks ja pimestamiseks vajalikke seadiseid, sanitaartarbeid esmaabi andmiseks g-mürgistatuile; korraldatakse sv. ladude kaitset tuleja g-ohu vastu, moondamist, pimestamist ja alarmiteenistust. Peale selle muretsetakse 1 milj. fr. eest elanikele g-torbikuid.

Piirikaitse teostamine on väga tähtis, kuid raske probleem, sest miilitsaväe mobiliseerimine, koondamine ja tegevusse astumine nõuab palju aega. Vastase kallaletung algab aga strateegilise ootamatusega. Territooriumi väikese sügavuse tõttu kiired ja löögvõimsad mehhaniseeritud ja motoriseeritud ühikud jõuavad kiiresti elulistesse tsentrumitesse. Alaliste piirikatte ühikute puudumine on miilitsasüsteemi suurimaks puuduseks. Piirikatte teos-

tamiseks kavatseti moodustada miilitsaväe erilisi iseseisvaid ühikuid, kuhu kuuluvad kõik kohapealsed elanikud, kes saavad erilise väljaõppe ja alarmi korral asuvad kiiresti oma kohtadele purustustöid teostama ja vastase pealetungi tagasi lööma. Need ühikud peavad tõkestama vastast seni kuni viiakse läbi mobilisatsioon ja mobiliseeritud väeosad jõuavad neile appi. Selleks piirikaitse ühikud peavad omama suuremal arvul miinipildujaid, kerge- ja raskekuulipildujaid ja tangitõrjeks — jalaväekahureid.

Piirikaitse ühikutele relvade muretsemiseks kavatsetakse kulutada 8,7 milj. fr. ja nende laskemoona soetamiseks — 12,2 milj. fr. Vastase moto-meh. osade tõkestamiseks vajalikkude piirikindlustiste püstitamiseks kulutatakse 25 milj. fr.

Laenukava harutamisel käesoleva aasta kevadel jõuti otsusele, et parima piirikaitse tagavad piirikaitse alalised ühikud. Sellele vaatamata otsustati loobuda alalistest ühikutest, sest need rikuvad ühtlast miilitsasüsteemi.

„Der Schweizer Artillerist“ m. a. novembrikuu numbris on toodud aga teade, et lähemal ajal luuakse üks vabatahtlik piirikaitse-kompani, mille koosseisus on 6 ohvitseri, 15 allohvitseri ja 180 sõdurit. See kompani komplekteeritakse peamiselt jalaväe ja pioneri ühikutest. Teenistusaeg on 6 kuud. Sellest järgneb, et ka šveitslased on jõudnud otsusele, et miilitsavägi ei suuda rahuldada kaasaja riigikaitse kõiki nõudeid.

Välisuurtükiväele määrati 16,3 milj. fr., millega muretsetakse 20 mootorveoga patareile moodsad 105 mm kahurid ühes laskemoona tagavaraga. Seega 4 moodsat 105 mm kahurit ühes laskemoonaga maksavad kokku 0,8 milj. fr. ehk umbes 688 000 eesti krooni. Mootorveoga kahuripatareidest jääb esialgu 17 patareid vanade 120 mm kahuritega, mis esimesel võimalusel varustatakse moodsate kahuritega.

St. Gotthardi ja St. Maurice kindlustele uute suurtükkide soetamiseks kulutatakse 8,6 milj. fr.

Uue organisatsiooni kohaselt ratturid, mootorratturid ja ratsavägi koondatakse kokku ja nad moodustavad kergeid

osad. Neile muretsetakse kergekuulipildujaid ja jalaväekahureid. Diviiside luurediivisjonidele muretsetakse soomusautosid. Ühes laskemoonaga selleks kulub kokku 14 milj. fr.

Side alal muretsetakse raadiojaamu siidepidamiseks diviiside ja brigaadide vahel ühelt poolt ja jalaväe, kergete osade ja suurtükiväe vahel teiselt poolt. Selleks kulub 3 milj. fr. Kaabeli, telefonimaterjali, raadiopeilimisjaamade ja veoautode muretsemiseks raadiojaamadele kulub 2,5 milj. fr.

Piirikaitse ühikute varustuse ja laskemoona paigutamiseks, maaaluste laskemoona- ja lõhkeaineteladude ehitamiseks ja gortobikute jaoks vajaliku aktiveeritud sõe valmistamise seadiste soetamiseks kulub kokku 13,5 milj. fr.

Kokkuvõte.

Eestoodust nähtub, et vaatamata oma neutraliteedile Šveits pöörab tõsiselt tähelepanu riigikaitsele, reorganiseerib kogu oma sõjaväe ja moderniseerib põhjalikult kõiki väelike.

Rahva vabadus- ja iseseisvustaha ning riigikaitseks valmisolek selgus väga ilmekalt sõjaväele moderniseerimiskrediidi muretsemisel. 1936. a. kevadel kuulutati välja 235 milj. fr. suurune riigikaitselaenu, kusjuures esmajärjekorras kavatseti sellest realiseerida 80 milj. fr. Mõne kuu pärast selgus aga, et laenuabereid telliti väga palju — kokku 322 milj. fr. väärtuses. 23. okt. parlament astus erakorraliselt kokku ja otsustas võtta vastu kogu pakutud laenu ning sellega kõvendada riigikaitset. Ülelaekunud 97 milj. frangiga on võimalik täita neid vajadusi, mida esialgu oldi sunnitud kärpima. Praegu puuduvad lõplikud andmed ülelaekunud summa kasutamise kohta.

Riigikaitselaenu tellimist säärasel suures arvul šveitslased iseloomustavad kui rahva väga selget ja võimsat tunnustust oma sõjaväele. Väidetakse, et nad on liiga kaua lootnud patsifismile, mille tõttu nüüd tuleb korraga kanda suuri ohvreid. Ühtlasi kinnitatakse, et šveitslased on jõudnud veendumusele, et parem on neid ohvreid tuua täna kui homme, sest homme võibolla on juba hilja.

Heli kiiruse jahil.

Kv.-lend.-ltn. A. Kriisk.

Lõpmata suured maaalad, millised asustatud inimkonna poolt kõikidel kontinentidel, nõuavad iga aastaga ikka kiiremaid ja kiiremaid liiklemisvahendeid reisijate, kauba ja posti veoks meie maakera pinnal.

Liiklemiskiiruste suurendamise probleem omab ajaloo, mis katab peagu huvitavaima lehekülje teaduse ja tehnika arenemisloos mitme sajandi kestvusel.

Saavutatud ja tulevikus saavutatavate kiiruste algmõõduks on võetud helikiirus.

Teatavasti heli tekib heliseva keha võnkumisel. See võnkumine kandub õhule, atmosfäärile, vedelikele, metallidele jne. läbides ruumi mitmesuguste kiirustega. Arvatakse, et helikiirus igal juhul ei ületa keskmiselt 330 m/sek. s. t. 1188 km/tunnis. See pole õige. Akustika abil on tehtud kindlaks mitmesugused helilainete tekkimis- ja levimisprotsessid. Helikiirused on olnud sealjuures väga erinevad.

Õhus näiteks on 0°C juures helikiirus 331,5 m/sek., + 15°C juures kasvab helikiirus 340 m/sek. ja + 30°C juures kuni 349 m/sek.

1,5-tonnise püssirohumassi plahvatamisel ulatub helikiirus 10 m kaugusel plahvatuspaigast tihti kuni 886 m/sek.

Vesinikus 0°C juures helilaine liigub kiirusega 1263 m/sek., vees + 8°C juures 1441 m/sek., merevees + 15°C juures 1493 m/sek. Puus heli levib kiirusega 3500 m/sek. ja terases see kiirus kasvab 5100 m/sek.

Seepärast mitmesuguste kiiruste võrdlemisel peab arvestama helikiirust maa lähedal 0°C juures 331,5 m/sek. ehk 1193,4 km/t. See ongi see kiirus, millele on sihitud inimkonna tehniline mõistus ja mis võidab ruumilt kilomeeter kilomeetri järgi ja ajalt tund tunni järgi.

286 aastat tagasi oli tõld ainsaks reisisvahendiks kõikide riikide postiteedel.

Tõlla reisikiirus oli 1650. aastal keskmiselt mitte üle 7 km/t. 1882. aastal pidas ühendust Pariisi ja Viini vahel n. n. „noolrong“, mis liikus selle aja kohta kohutava kiirusega 63 km/t. ehk 17,5 m/sek.

1933. a. Saksa rong, „Lendav Hamburglane“, saavutas kiiruse 140 km/t. Järgmisel aastal Ameerika aerodünaamiline ekspress „Pacific Railway“ ja mootorrong „Bugatti“ tõstsid oma sõidukiiruse mõningatel vahelkaugustel 160—194 km/t.

1935. a. Malcolm Campbell'i üliauto jäädvustas rekordse maapealse kiiruse 445 km/t. ehk 123,8 m/sek. See liikumiselt raskelt jälgitav auto kihutas mööda eriteed, muutes sõidu lõpuks autokummid purustatud (tänu kohutavale kesktõuke jõule) massiks.

Kuulus meresõitja Cristophor Columbus ületas esmakordselt Atlandi ookeani 2 kuu ja 21 päevaga Palose sadamast (Portugalia) Kuuba saareni.

Tänapäeva suurim transatlantiline ekspres, „Normandie“, ületab Columbuse „arhailise“ teekonna 4 ööpäeva 11 tunni ja 42 minutiga.

83 aasta eest reis Inglismaalt Austraaliasse kestis 2 kuud 18 päeva. 1934. aastal Charles Scott ja Campbell Black katsid lennukil „Comet“ (De Havilland) selle 22 000 km vahemaa Mildenhalli ja Melbourne (Austraalia) aerodroomide vahel 2 ööpäeva 22 tunni 59 minutiga.

30 aastat tagasi lennuasjanduse pioner Santos Dumon lendas kiirusega 41,3 km/t. ehk 11,48 m/sek.

1934. aastal F. Agello ületas itaalia lennukil „Macchi Gastoldi“ — „M—72“ selle ühe esimesi lennurekorde 22 korda, saavutades keskmise kiiruse vesilennukitele 709,202 k/mt.

Novembris 1935 üks moodsamaid Ühendriikide hävituslennukeid (Echo de Paris teatel) saavutas katsetel kiiruse 770 km/t.

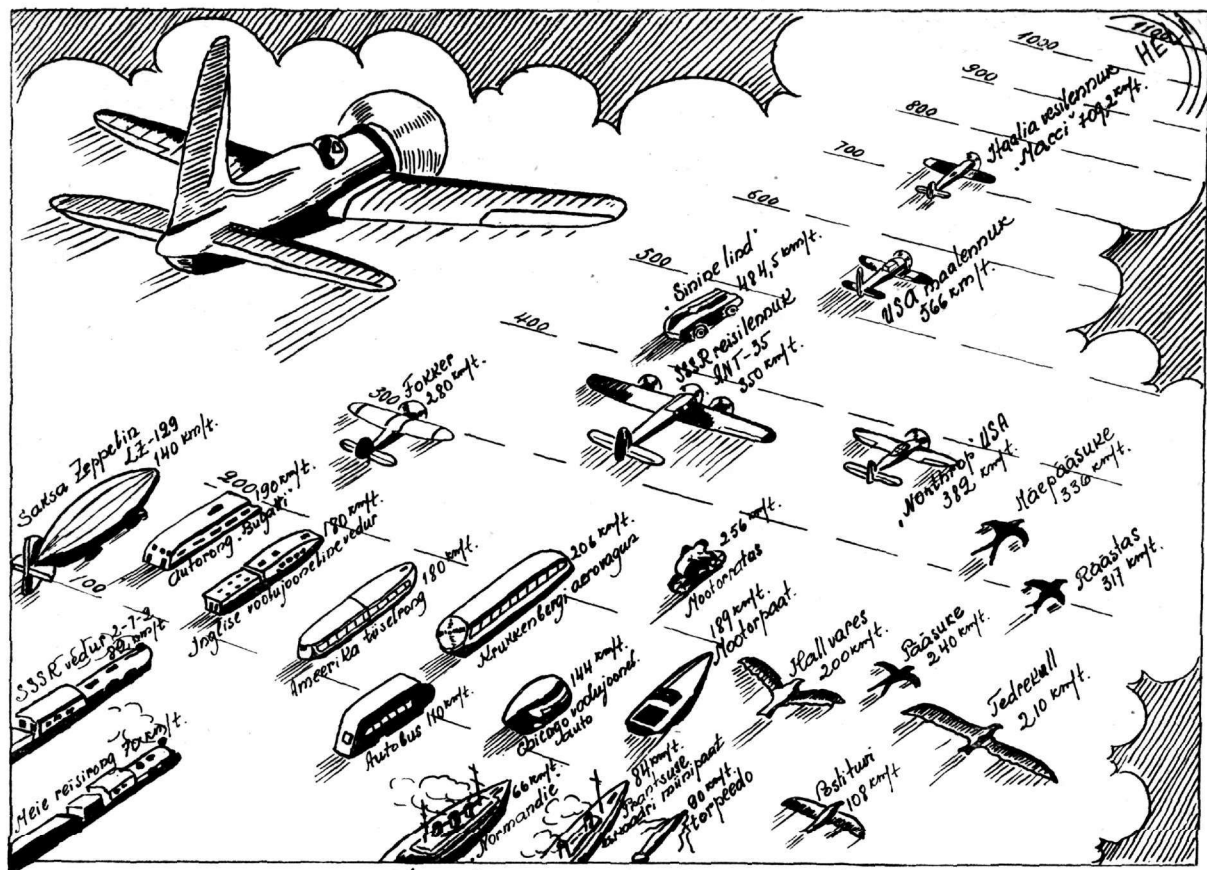
100 aastat tagasi vajati ümbermaailma reisuks vähemalt 6 kuud. 1933. aastal Ameerika lendur Willy Post lendas ümber maailma „Lockheed Vega“ 7 ööpäeva 18 tunni ja 49 minutiga.

1935. aastal teostati telegraafi side ümber maakera läbi järgmiste punktide: San Francisco, Šanghai, Mongoolia, Siberi, Šveits, Daani, London, New-York. San Francisco, kusjuures telegrammi üleandmise rekordiline aeg oli 3 m. 46 sek. (telegramm sisaldas 24 sõna, aadressi ja allkirja).

Tänapäeval on saavutatud mootorlennukitega juba õige suuri kiirusi.

Aerodünaamika seadustega on määratud kindlaks, et tavaliste maalähedaste lendude juures õhutakistus tänapäeva lennukitel kasvab proportsionaalselt kiiruse ruudule, võimsus aga proports. kiiruse kuubile.

Kui lennuki kiirus ületaks helikiiruse, siis õhutakistus ei alluks enam aerodünaamika, vaid ballistika seadustele.

Kiiruste diagramm looduses ja tehnikas.

Lendamiseks maa lähedal kiirusega 1200 km/t. on vajalik mootor, mille võimsus oleks 30 000 HP.

Stratosfääris see võimsus alaneks 2000—2500 HP-ni, tänu õhutiheduse ja takistuse langemisele kõrgusega. 30 000 m kõrgusel on õhutihedus väiksem maalähedasest 81 korda, järelkult kiirus kasvaks 9 korda. 40 000 m kõrgusel suureneb hõredus 450 korda ja maalähedane kiirus 200 km/t. suureneks seal 4200 km/t. — sama mootori võimsuse juures lennukiirus jätkaks seljataha helikiiruse.

Tänapäeval on võistluslennukite kiirus saavutanud $\frac{5}{8}$ helikiirust.

Stratosfäärilennuki probleem on lahendamisel käesoleval ajal vastava kõrgmootori ehitamisega. Äärmiseks kõrguseks eelnimetatud mootoritega lennukitele arvatakse 20 000 m. Kiirused, millised seisavad väljaspool maakera tiirlemiskiirust, on saavutatavad vaid vastavate reaktiivmootorite abil.

Stratosfäärarakettide arvestus lubab neile kiiruse 2450—3240 km/t. ehk 706—900 m/sek. Sarnane kiirus ületab peagu kolmekordselt helikiiruse. See tähendab, et rakett,

mis lendaks välja Tallinnast Tartusse üheaegselt plahvatusest tekitatud heliga, jõuaks Tartusse (2,25 min. pärast) 4,26 minutit enne heli.

Kui raketilennuk ületaks veel suurema vahemaa, siis võiksid reisijad järgmisel aerodroomil kohvi juua, aega viita ja heli jõuaks kohale alles tükk aega pärast nende äralendu.

Järgnevaks kiiruste vallutamise etapiks inimese poolt oleks lennu võimalus maailmaruumi. Sel viisil avaneksid reisuvõimalused päikesesüsteemi lähematele planeetidele. Sarnane lend oleks võimalik kiirusega 11600 m/sek. — 41760 km/t.

Reaktiivsetest kiirustest kaugemal on n. n. kosmilised kiirused: maakera liikumine mööda orbiiti 106 200 km/t. (29,5 km/sek.) ja valguse kiirus — 1 080 000 000 km/t. (300 000 km/sek.).

Nii sammub kiiruste arenemine tõllast autonni, rongist lennukini, lennukist stratosfäärilennukini, raketilt maailmaruumide kosmilise laevani.

Andmed: Popular Science nr. 14 — 1936. Nauka i Tehnika nr. 19 — 1936.

Taktika alalt.

Jao ülesanded ja tegevus lahingueelpostina kaitsel.

Näitlik õppus päeval.

I. Töökava.

1. Teema: Jao ülesanded ja tegevus lahingueelpostina kaitsel. (J. E. II § 461—468; Ü. Ö. 4 lk. 112, teema — 5).

2. Eesmärk ja aineulatus: Demonstreerida noortele:

- lahingueelposti väljapanemise otstarve;
- lahingueelposti kohale asetamine;
- lahingueelposti tegevus oma asukohta väljajõudmisel;
- ülesannete täitmine lahingueelposti poolt;
- lahingueelposti taandumise läbiviimine.

3. Osavõtjad: a) Teotseb lahingueelpostina kaadri allohvitseridest moodustatud kk jagu. b) Vastast märgivad kaadri allohvitseridest ja reameestest moodustatud jagu. c) Kompani noored pealtvaatajatena.

4. Varustus ja õppevahendid: Teotseja jagu täies lahingurakmes¹⁾ ühes alljärgneva varustusega:

Paukpadroneid:	
— vintpüssidele	70 tk.
— kk-le	50 „
Välikirjavahetuse raamat ja kirjutustarbed	1 „
Tegevusrajooni skeem	1 „
Signaal-vilesid	2 „
Rakettpüstoleid	1 „
Rakette:	
— rohelisi	2 „
— punaseid	2 „
Signaallippusid	2 „
Kood signaliseerimiseks	1 „
Vastaspoolt märkijaile: paukpadroneid 20 ja kk tulelippe	3 „

5. Maastik: Viira ja Laatsi talude rajoonis.

6. Ajajaotus:

Sissejuhatus	5 min.
Ümbruskonnaga tutvumine, olukorra ja ülesande andmine jaole kaitsepositsioonil	10 „
Lahingueelposti liikumine oma kohale	10 „

Lahingueelposti tegevus oma asukohta väljajõudmisel	45 min.
Ülesannete täitmine lahingueelposti poolt	25 „
Lahingueelposti taandumine	15 „
Kokkuvõte	5 „

Kokku 115 min.

7. Sõjaväelise kasvatuse erinõuded. Süvendada noortes arusaamist vahiposti ja piilurite kohustest. Sisendada neisse kindel veene, et lahingueelpost ei või lahkuda enne oma kohalt, kui ta ei ole vahetanud või oma ülesande täitnud.

II. Õppuse teostamine.

1. Sissejuhatus. Õppuse lähtealusel ülesrivistatud kompanile annab õppuse juhataja alljärgneva selgituse.

„Üksikvõitleja väljaõppe teostamisel tutvusime kaitsetegevuse tarviduse ja tähtsusega. Tuletame lühidalt meelde kaitseks vajalikke tegevusi ja organeid.²⁾

Vastuseid kokku võttes peab tunnustama, et teil on üldpilt kaite organisatsioonist. Luuretegevust kui teadete kogumise teenistust oleme juba tundma õppinud, kuid täna läheme üle kaitsja julgestamise, s. o. lahingueelpostide teenistusega tutvumisele.

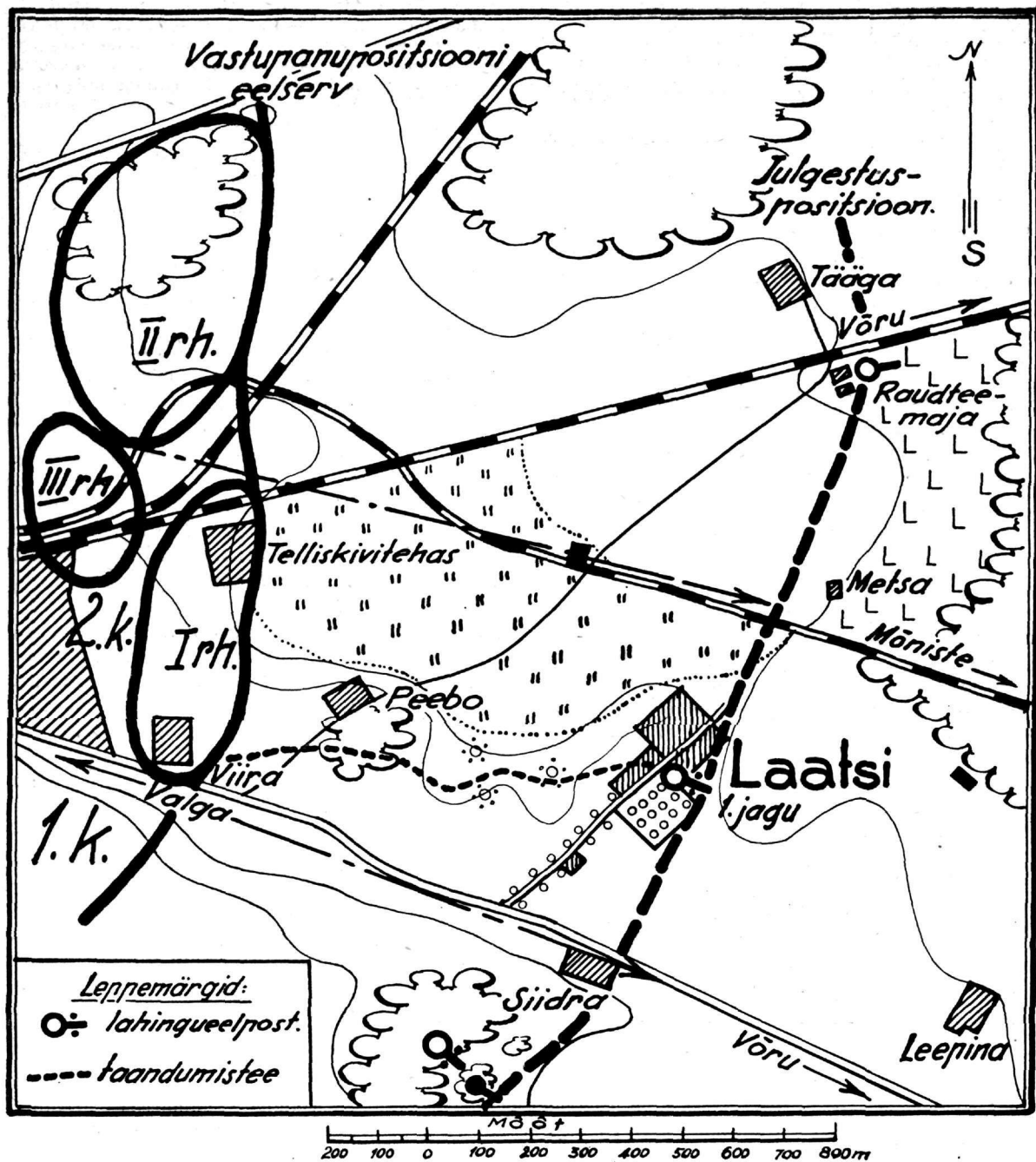
Enne väljaastumist lahinguülesande täitmisele kontrollib iga jaoülem oma meeskonna tervisliku, varustuse ja relvade seisukorra ja laseb püssid laadida. Jälgida jaoülemate tegevust.³⁾

2. Liikumine vastupanupositsiooniesijärku (Telliskivitehas, Viira joonele), teostub ühises kolonnis ees — teotseja jagu, järgi noored — pealtvaatajad.

¹⁾ Seljapaunade kaasavõtmisele tuleb tähelepanu pöörata, sest kaitsetegevusel võib neid jätta vastupanupositsioonile, mille tõttu jao koormatus tunduvalt väheneb ja teotsemine muutub paenduvamaks.

²⁾ Õppuse juhataja pöörab õpilaste poole küsimustega kaitse üldkorralduse, teadete kogumise, julgestamise jne. kohta, kasutades selleks „Sõduris“ nr. 1/2 — 36. a. lk. 29 toodud meetodit.

³⁾ Püsside laadimise kohta vt. „Sõdur“ nr. 1/2 — 36. a. lk. 29 märge ³⁾.

3. Ümbruskonnaga tutvumine.

Üks kompani ohvitseridest, kes kujutab vastupanupositsiooni eelserval kaitset teostava rühma ülemat, annab varjatult paiknenud jaole järgmise ülevaate maastikust: „Meie seisame praegu Valga linnast 100 m idas oleva Viira talu juures. Pöörduge kõik ja seiske nagu mina seisan (seisan näoga põhja poole). Otse meie ees on põhja ilmakaar, seljataga — lõuna, paremal — ida ja vasakul — lää. Pidage mee-

les ilmakaared! Nüüd pöörduge kõik näoga idasse. Maantee, mida näete paremal, on Valga, Vöru maantee. Talu otse meie ees metsatuka veerel 400 m kaugusel on Peebo. Sellest idas meist ühe kilomeetri kaugusel on Laatsi talu. Laatsi talust üks sõrm paremal asub Siidra talu ja metsatukk. Laatsi talust möödub vasakult kitsaroopaline raudtee, see on Valga, Mõniste raudtee. Laiaroopaline raudtee, mis läheb poolvasakul olevasse

metsa, on Valga, Võru raudtee. Vasakul 400 m kaugusel olev majade grupp pika korstnaga keskel, on telliskivitehas. Silmitsege ümbrust ja pidage meeles tähtsamad esemed!

4. Olukord ja ülesanne (antakse jaoülemale jao kuuldes).

1. Vastane tungib peale idast läände; tema eelosad kaks tundi tagasi on kindlaks tehtud Valga, Võru maantee suunas, siit 15 kilomeetri kaugusel.

2. Kompani asub kaitsele Valga linna ida servale, ülesandega seisma panna vastase pealetung.

3. Ees Valga, Võru maantee suunas teotse rügemendi ratsa k-do ja pataljoni luurpatrull.

4. Rühma ülesanne on kaitsta lõiku, mille piirid:

- paremalt — Valga, Võru maantee;
- vasakult — Valga, Mõniste raudtee (mõl. s. a.).

5. Julgestuspositsioon — Siidra metsatuka, Laatsi talu ja Valga, Võru raudteevahimaja joonel.

6. Lahingueelposti Laatsi talu juurde määratakse 1. kk jao ülesandega: toimetada vaatlust, hoiatada vastupanupositsiooni vastase pealetungi puhul ja pidada võitlust vastase eelosadega. Vastupanupositsiooni alarmerimiseks rida rohelisi rakette. Vastase ülekaalukal survel taanduda Laatsi talust 500 m läänes oleva Peebo metsa kaudu Viira talu juurde minu käsutusse.

7. Suurtükivägi avab tule metsatukale Mõniste raudtee suunas rea punaste raketite laskmisel Laatsi talu juurest.

8. Sideks kasutada koodi (rühmül annab 1. kk jaoülemale alljärgneva koodi):

	e	i	s	h	5
t	Vaenlase piilurid	Vaenlase jagu	Vaenlase osad 2 jagu või rohkem	Vaenlase soomus- masinad	Vajan saatjaid van- gide tagasisaatmiseks
m	Raudtee vahimaja suunas	Mõniste raud- tee suunas	Leepina talu suunas	Parempoolse lahingu eelposti suunas	Taandun

9. Tunnussõnad: kiir — Kärkla.

Jaoülem, siin Teile tegevusrajooni skeem. Küsimusi on? Asuda ülesande täitmisele!

5. Lahingueelposti liikumine oma kohale.

Jaoülema korraldused liikumiseks:

„Piiluriteks nr.nr. 6 ja 7, vanemaks nr. 7. Piiluritel liikuda siit männi-tuka juurde, sealt heina-

maa serva mööda Laatsi taluni, kus peatuda ja oodata minu järgi jõudmist. Pidada meeles liikumisteed, sest seda mööda teostame sidet virgatsitega ja taandume vastase survele. Kui märkate vastast või midagi kahtlast, keerutada mütsi pea kohal. Nr. 7 korrake ülesannet! (Nr. 7 kordab ülesande). Piilurid, edasi marss!“

Kui piilurid on männitukast läbi jõudnud, järgneb neile jagu liikudes varjatult kuni Laatsi taluni.

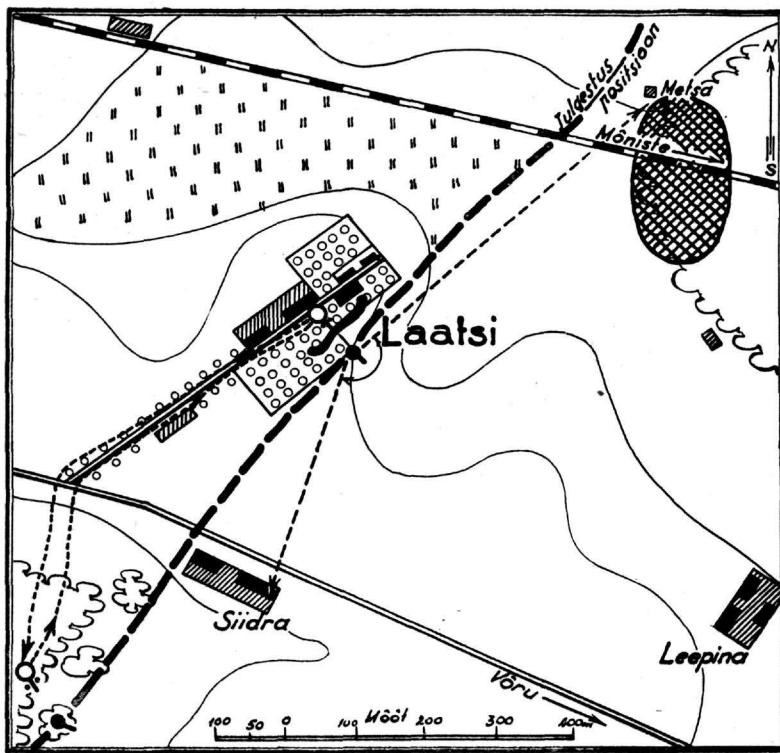
6. Lahingueelposti tegevus oma asukohta väljajõudmisel.

Jõudnud Laatsi talu juurde, jätab jaoülem jao talu maja juurde varju oma abi juhatusel ja ise läheb piilurite juurde. Piilurid peatusid talu idaserval oleva aia juures. Jaoülem käsib piiluritel jätkata vaatlust, kuna ise uurib maastikku. Seejuures jaoülema mõttekäik oleks järgmine: (Vt. skeem nr. 2.)

„Otse ja paremal on maastik lahtine ning hästi vaadeldav kuni Valga, Võru maantee (s. a.). Siit vastane päeval märkamatu läheneda ei saa. Kuid öösel võib vastane maantee suunast läheneda, seepärast osutub vajalikuks sinna saata vahetevahel piilureid. Poolvasakul metsa mööda võib vastane läheneda märkamatu kuni 400 m kaugusele. Öösel võib vastane raudtee ääres olevasse põõsastikku koguneda, seepärast osutub vajalikuks ka sinna saata piilureid. Soodsaks asukohaks vahipostile oleks sama koht, kus praegu seisab (Laatsi talu õunapuuaia kirdepoolse nurga juures), sest siit avaneb hea vaade otse ette, kuna paremal ja vasakul on näha naabri-lahingueelpostid. Vaatluse suurendamiseks võiks asetada päeval ühe vahtidest puu otsa. Soodus laskekoht kk-le on siit vasakul puude all, kust avaneb hea võimalus

tuleside loomiseks naabri-lahingueelpostidega ning võitluseks Leepina talu suunas. Järelikult kk ühes tegevustoimkonnaga paikneks ja kaevuks aianurka, kuna tagavaratoimkond kaevuks tegevtoimkonnast vasakul ja tagapool.“

Olles maastikuga tutvunud ja otsuse teinud, kutsub jaoülem leppemärgiga jao oma juurde, paigutades meeskonna varja-

Skeem nr. 2.

tult niiviisi et kõigile avaneb vaatlus ette, paremale ja vasakule. Jaoulem käsib meeskonnal olla tähelepanelik ja teatab:

„Meie asume Laatsi talus. Ilmakaared (näitab kohalikkude esemete abil). Paremal Siidra talu kaugus — 400 m. Selle taga metsatukk — seal asub parempoolne lahingueelpost 1. kompanist. Siidra t. eest läheb maantee kirde suunas — kuidas nimetatakse nr. 2?

Maanteest vasakul, otse meie ees 700 m kaugusel talu — nimetatakse Leepina. Talust vasakul metsatukk, kaugus metsaservas oleva küüni 500 m. Metsa suundub raudtee — kuhu viib nr. 3? Sellest raudteest vasakul põhja suunas läheb teine raudtee ja selle ääres asuvas vahimajas on vasakpoolne lahingueelpost II rühmast.

Olukorda ja ülesannet kuulsite rühmaülemalt. Tuletame seda meelde.

Missugusest suunast on oodata vaenlast nr. 7?

Kas asub eespool meie osi nr. 6?

Kus asuvad naaber-eelepostid nr. 5?

Kus asub meie rühm nr. 4?

Mis on meie ülesanne nr. 1?

Missugused relvad, kuidas ja missuguse signaali põhjal toetavad meid tulega nr. 2?“

Selgitanud olukorra ja lahingueelposti ülesande küsimustega ning veendud meeskonna teadmistes jaoulem teeb alljärgnevad korraldused.

„Vahiposti asukoht aianurk, kus praegu asume. Vahiposti vanem asub selle puu otsa (jaoulem näitab käega). Jaoulema abi, tooge talust redel puu otsa pääsemise hõlbustamiseks ja valmistada iste vahile puu otsas.

Vahtideks määran:

- esimene vahetus nr.nr. 7 ja 6, vanem nr. 7;
- teine vahetus nr.nr. 5 ja 4;
- kolmas vahetus nr.nr. 3 ja 1.

Vahtidel toimetada vaatlust sektoris, mille piirjooned: paremalt — Siidra talu, vasakult — Metsa talu.

Vaatluse toimetamisel erilist tähelepanu pöörata Valga, Võru maanteele ja poolvasakul olevale metsa servale. Vastase ilmumisel ja isikute kinnipidamisel vahtidel toimida järgmiselt:

- vastase ilmumisel vaatepiirile, ees, vasakul või paremal, teatada kohe minule;
- vastase ootamatu kallal tungi puhul avada tuli;
- kõik meie kaitsevämundrit kandvad isikud (v. a. oma jao mehed ja ülemad, keda vahid isiklikult tunnevad), samuti ka eraisikud, kes lähenevad vahipostile ükskõik missugusest suunast, pidada kinni ja teatada minule;
- vastase tunnusmärgiks on valge riidega kaetud mütsipõhi;

— minu kohalekutsumiseks anda kaks lühikest vilesignaali.“

Seejärel jaoulem kontrollib mõningate küsimustega vahide arusaamist ülesandest.

„Esimene vahetus, nr.nr. 7 ja 6. Vahipostil olles täidate ainult minu ja minu abi käske. Vahetus vahipostile marss!⁴⁾“

Jaoulema abi, teie hooleks jääb vahide vahetamine. Vahetamist toimetage igal täistunnil. Iga kord viige vahipostile ainult üks mees järgmisest vahetusest ja vahetage ära vahiposti vanem, kusjuures vahiposti vanemaks jääb eelmise vahetuse abi ja abiks — uus mees.“

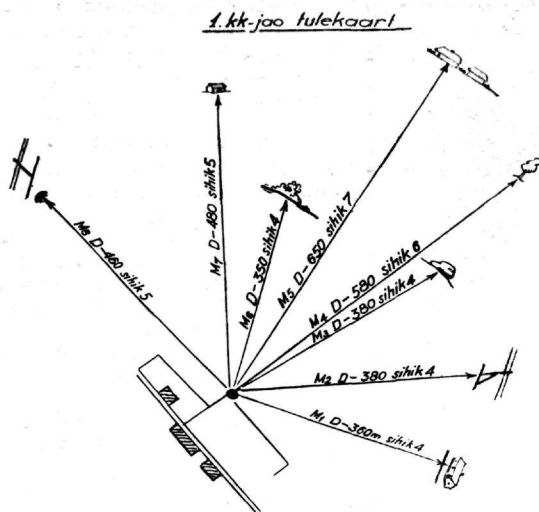
Pärast vahide väljapanekut näitab jaoulem k-le ja igale numbrile eraldi laskepessa koha maastikul ja käskleb „laskurpessa lamades laskmiseks — kaevu!⁵⁾“

Ajal, mil meeskond valmistab laskurpesi, jaoulem seab kokku alljärgneva laskekaardi, kusjuures kaugused kannab laskekaardile mõõtmise teel rühmaülemalt saadud skeemilt. Samal ajal kaalub ta kõigekülgiselt läbi taandumise kava.

Pärast kaevumise- ja moondamistööd võtab jaoulem jao kokku puude alla varjatult ja teatab järgmist:

⁴⁾ Jaoulem kontrollib vahiposti paiknemise otsustarbekust.

⁵⁾ Kaevumise kestel jaoulema abi iga 10 minuti järgi teostab vahipostide vahetamist, et näidata praktiliselt noortele vahetamise tehnikat.

Skeem nr. 3.

„Vastase soomusmasinate ilmumisel avada tuli nende pihta kk-st ja kõigist püssidest soomustlâbistavate kuulidega, sihtides vaatluspilude pihta. Soomustlâbistav laskemoon eraldada ja näidata!

Minu poolt üles lastud roheliste rakettide järgi alata taandumist järgmiselt: jaoülema abi, teie ühes tagavaratoimkonnaga taandute siit 500 m läänepool oleva metsa-tuka juurde, kus võtate sisse laskekohad. Olge seal seni, kuni jõuan tegevtoimkonnaga järele. Tegevtoimkond lahkub positsioonilt järjekorras nr. 4, 3, 1, kuna nr. 2 ühes minuga taandub viimaseks. Signaal tegevtoimkonnale — rida pikki ja lühikesi vilesid. Koondumiskoht — tagavaratoimkonna juurde 500 m läänes olevas metsatukas.“

Seejärgi koondab jaoülem jao 40 m tagapool oleva hoone varju, ühtlasi teatades vahipostile jao asukohta. Paigutanud jao varjatult, teatab järgmist:

„Jao võitlusvalmis seadmiseks annan kaks pikka vilesignaali. Selle signaali järgi kõigil meestel joosta varjatult oma laskepesasse ja jääda sinna uue korralduseni!“

Meeste laskekohale asumise kiiruse kontrolliks annab jaoülem kaks pikka vilesignaali. Järgneb meeskonna laskekohade kontroll, mille järgi jagu koondatakse tagasi hoone varju. Seal annab jaoülem oma abile järgmise käsu:

„Jaoülema abi, võtke enesega kaasa nr. 3 ja lii-kuge piilkonna mööda puisteed *V a l g a*, *V õ r u* maanteele, vaadake läbi maantee ääres olev *S i i d - r a* talu ja teatage sealpool maanteed männituka juures asuval 1. kompani lahingueelpostile, et meie oleme kohale asunud. Seal tulge siia tagasi otse puisteed mööda. Korra ülesannet ja näidake piilkonna liikumistee! Ülesande täitmisele marss!“⁶⁾

7. Ülesannete täitmine lahingueelposti poolt.

⁶⁾ Tegelikult välja saata pole vaja, kui on välja pandud vaid üks lahingueelpost.

a) Tegevus oma luure ja piilurite ilmumisel.

Oma piilur liigub vahiposti ligidalt mööda eloleva maastiku läbivaatamiseks.

Vahid peavad piiluri kinni hüüdega „Seis!“ ja kutsuvad jaoülema välja kahe lühikesi vilesignaali.

Jaoülem läheneb varjatult vahipostile, küsib kinnipeetult tunnussõna ja käsib vahidel piiluri läbi lasta.

b) Tegevus üksikute vastaste ilmumisel.

Poolvasakult metsast tulevad kaks vastase piilurit vahiposti asukoha suunas.

Kui vahid vastast märganud, vahiposti vanem käsib vahil minna jaoülema juurde ja teatada vastase ilmumisest. Vaht tuleb varjatult jaoülema juurde, kannab ette teate vastase ilmumisest ja läheb oma kohale tagasi ning jätkab vaatlust.

Jaoülem ühes nr. 5 läheb varjatult vahiposti lähedusse ja peab silmas vastast.

Kui vastane on jõudnud vahiposti lähedusse, käseb jaoülem „Seis!“ „Relvad maha!“ Seejuures peab meeles pidama, et sageli teotsejad ei oska vaenlase keelt, mispärast tuleb alati olla valmis tulistamiseks, et sellega vaenlast heidutada ja siis märkide abil vastase piilurid enda juurde kutsuda.

Vangide äraviimiseks nõuab jaoülem saatjaid rühmülit. Selleks annab *L a a t s i* talu lääneservalt signaallippudega morsetähed t 5 (—....), korrates seda kuni vastatakse sama tähega telliskivitehase juurest. Saatjate kohale jõudes saadetakse vangid rühmüli juurde.

d) Poolvasakult metsa nurgast lähenevad vastase piilurid ja liiguvad rööbiti raudteele vahipostist vasakult mööda 200 m kauguselt.

Vaht teatab jaoülemale vastase möödumisest.

Jaoülem jälgib vastase liikumist ja saadab jaoülema abi kahe mehega neid vangistama. Jaoülema abi teotseb varjatult ja vangistab vastase piilurid ootamatult. Vangistatud vastased jaoülema abi toob jao juurde. Saatjate väljakutse analoogiliselt eelmisele tegevusele.

e) Tegevus vastase pealetungil.

Vastane algab hüppeid *L e e p i n a* talu juurest 700 m kaugusest (vastase jagu märgivad kaks meest *kk* tule lipuga).

Kui vahid märkavad vastase pealetungi, siis vahiposti vanem annab kaks lühikest vilesignaali, sellega jaoülemat välja kutsudes.

Jaoülem läheb varjalult vahipostile, kus vahiposti vanem kannab ette teate vastase pealetungist. Jõudnud selgusele vastase pealetungist, annab kaks pikka vilesignaali. Seejärel jagu asub laskepesadesse. Vastase jõudmisel 500—600 m kaugusele jaoülem käskleb: **kk märk N 5 kujude kaupa punkti tuld!**

Vastane jõudnud 400 m kaugusele, peatub.

Mõne minuti möödumisel ilmuvad vasakult metsa nurgast kaks vastase jagu (à kaks meest kk tule lippudega) ja algavad pealetungi lahingueelpostile.

Suurtükiväe tule väljakutseks laseb jaoülem punaseid rakette. Ühtlasi jaoülem käskleb: „**kk märk N 7 vasakult paremale valangutega külvates tuld!**“ „**Laskurid märk N 5 jagatult tuld!**“

8. Lahingueelposti taandumine.

Vastase mitmekordne ülekaal ja edukas edasitung ning raskete relvade toetus sunnib jaoülemat rohelisi rakette laskma vastutanupositsiooni alarmeerimiseks. Jaoülema abi, nähes rohelisi rakette, annab käskluse „**tagavaratoimkond hüpe ühekaupa Laatsi talu lääne servale nr. 7, nr. 6, nr. 5.**“ Sealt koondatud pooljagu liigub varem määratud kohta männituka juurde.

Kui vastane on jõudnud 300 m kaugusele, annab jaoülem rea pikki ja lühikesi vilesignaale vaheldamisi. Seejärgi algab taandumist tegevtoimkond, liikudes hüpete-na üksikult Laatsi talu lääne servale. Sealt pooljagu liigub kiirjooksul männituka juurde, kus jaoülem koondab jao ja läheb Viira talu juurde.

III. Kokkuvõte.

„Sooritatud näitliku õppusega teile näidati, kuidas lahingueelpost saab ülesande, asub oma kohale ja täidab saadud ülesannet päeval. Kogu õppuse kestel teil selgitati üksikute tegevuste eesmärgid, kuna siinkohal tuletame meelde lähtsamaid momente nähtust.

1. Lahingueelpost saadetakse välja kaitset teostava rühma julgustamiseks, seega jääb lahingueelpost pidevasse sisesse välja-saatanud osaga. Järelikult side peab olema kindel.

2. Lahingueelpost teotseb üksikult lahutatuna naabrist ja taga asuvaist osadest vahemaaga u. 1000 m. See asjaolu nõuab, et lahingueelpost teaks täpsalt oma naabrite ja kaitset teostavate osade asukohti. Eriti aga peab lahingueelpost a) tähelepanelik olema ette saadetud osade suhtes, et neid mitte oma tule alla võtta ja b) kindlasti teadma, missugused relvad, kuhu ja mil-lise signaali järgi teda toetavad ning c) valima oma asukoha ja vaatlussektori piirid niiviisi, et oleks tagatud pidev vaatlus kahe kõrvuti asuva lahingueelposti vahelisel maa-alal.

3. Võitluseks vastasega peab lahingueel-post hästi tundma eesolevat maastikku, et jaoülemal oleks võimalik kiiresti ja täpsalt suunata tuld ilmnenud märkidele.

4. Lahingueelposti tegevus võitluses vastasega peab olema julge, kuid seejuures ei lohi end lasta hävitada.

Pimeduse tulekul jätkame õppust, et teie saaksite ka pildi lahingueelposti tegevuse iseäraldustest öösi.“ P. M.

Järvamaa Kaitsepataljoni retk

Lutsu ja Holvandi külla 31. jaan. 1919. a.

Kapten J. Saidlo.

Jaauarikuu lõpupäevil arenesid tervel meie Lõunarindel ägedad lahingud taanduva vaenlasega.

Tartu, Võru ja Tartu, Petseri suunas teotsevaile väeosile andis 2. Diviisi ülem 29. 01. 19. kell 2040 järgmise käsu:

§ 1.

„Vaenlane taganeb sõjavangisi ja sõjavarustust meie kätte jättes. Sangaste ümb-

ruses meie kätte langes 5 suurtükki, 10 kuulipildujat, kolm koormat püsse, 1 vedur, 27 vagunit ja hulk hobuseid. Rápina ümbruses meie võtsime täna 70 vangid.

§ 2.

Lõuna väerinna sõjavägedel on kästüd edasi tungida taganeva vaenlase peale. Valk ja Võru ära võtta ja vaenlast üle Eesti lõunapiiri välja visata.

§ 3.

Võru-Petscheri gruppel — Võru ja Petscheri ära võtta.

Milleks:

a) Tallinna kaitse bataljon. — Edasi tungides oma praegusest seisukohast 30. jaanuari õhtuks Võru linn ära võtta, välja saata luuramine ja kaitse teede peale, mis Võrust lõuna-õhtu ja lõuna-hommiku poole viivad.

b) 2-ne jalaväe polk ja 2-se ratsaväe polgu 1 eskadron. — Võimalikult rutem ja mitte hiljem 30. jaanuari keskpäeva raudtee liin hommiku pool Petscheri ära purustada, et vaenlase taganemise teed Pihkva peale ära lõigata. Petscheri oma alla võtta, Pimsha jõe liin ja edasi lõuna pool Petscheri õhtu sihis kuni sideni Tallinna kaitse bataljoni osadega kaitsta.

Reserv:

Järvamaa bataljon, — 1 rood Mehi-koormas, 1 rood Räpinas, 2 roodu ühes staabiga Moisekatsis.

Selleks ajaks oli Tallinna Kaitsepataljon jõudnud Kanepi, Varbuse, Kioma jõe-tele ja 2. Jalaväe Polgu II pataljon Vauküllä, I pataljon Räpina. Järvamaa Kaitsepataljon oli paigunenud järgmiselt: 2. ja 3. rood — Peipsi kaldal rannavalves, pataljoni staap, 4. ja 5. rood ühes Väljapatarei nr. 6. kahe suurtükiga — Rasinas (vaata skeem).

Järgmisel päeval (30.01.19) asusid väeosad diviisiülema käsu täitmisele.

Tallinna Kaitsepataljon jõudis päeva jooksul Võru suunas vähe edasi (5—6 km) ja sedagi pinevate lahingutega vallutades Sõriste mõisa ja teeristi Puskari juures. Vasakule saadeti tiiva kaitseks üks rühm Kioma mõisa, sest kardeti lahtist Põlva suunda.

2. Jalaväe Polgul päeva jooksul tõsisemaid lahinguid ei olnud, seepärast jõudis ta tublisti edasi (16—17 km) ja ööbis II pat. Veriora, Kamnitsa, I pat. Niitsiko rajoonis.

Järvamaa Kaitsepataljoni staap, 4. ja 5. rood ühes 6. poolpatareiga liikusid Rasimast Moisekatsi. 2. ja 3. rood valvasid endiselt Peipsi randa. Leitn. E. Hindper 30 mehega 5. roodust ja 10 ratsaluurajaga tegi sellel päeval retke Piirissaarele.

31. jaanuar möödus kõikjal ägedates lahingutes. Oli ju diviisiülemalt antud ülesanne jäänud eelmisel päeval täitmata nii Tallinna Kaitsepataljonil kui ka 2. Jalaväe Polgul. Nüüd püüdsid mõlemad väeosad seda tasa teha ja jätkasid peale-

tungi, olgugi et mehed olid eelmisilt päevilt tublisti väsinud.

Tallinna Kaitsepataljoni rindel terve päev kestnud kõvad lahingud ei andnud suuremaid tulemusi. Ainult 2. rood paremal tiival jõudis Kanepi alt 6 km edasi ja vallutas Erastvere küla, kuna rinde kesk-kohal jõuti edasi vaid paar kilomeetrit.

2. Jalav. Polgu II pataljon liikus Kamnitsast Tuderna suunas, võttis enda alla Ankesse küla ja hommiku vara lõhkus ära raudtee Tuderna silla juures ning hävitas vastase neljamehelise sillavalve. I pat. pidas ägedaid lahinguid Orava mõisa pärast, vallutas selle ja tungis päeva jooksul Petseri jaama juures raudteeni, vallutades Maslova, Poddubje külad ja lõhkus kusagil Borovtso juures (ida pool Petserist) raudtee. Seejuures tuli pataljonil tagasi tõrjuda vaenlase kallaletunge pataljoni seljatagusesse ja vasakule tiivale Suure-Nedsaja suunast.

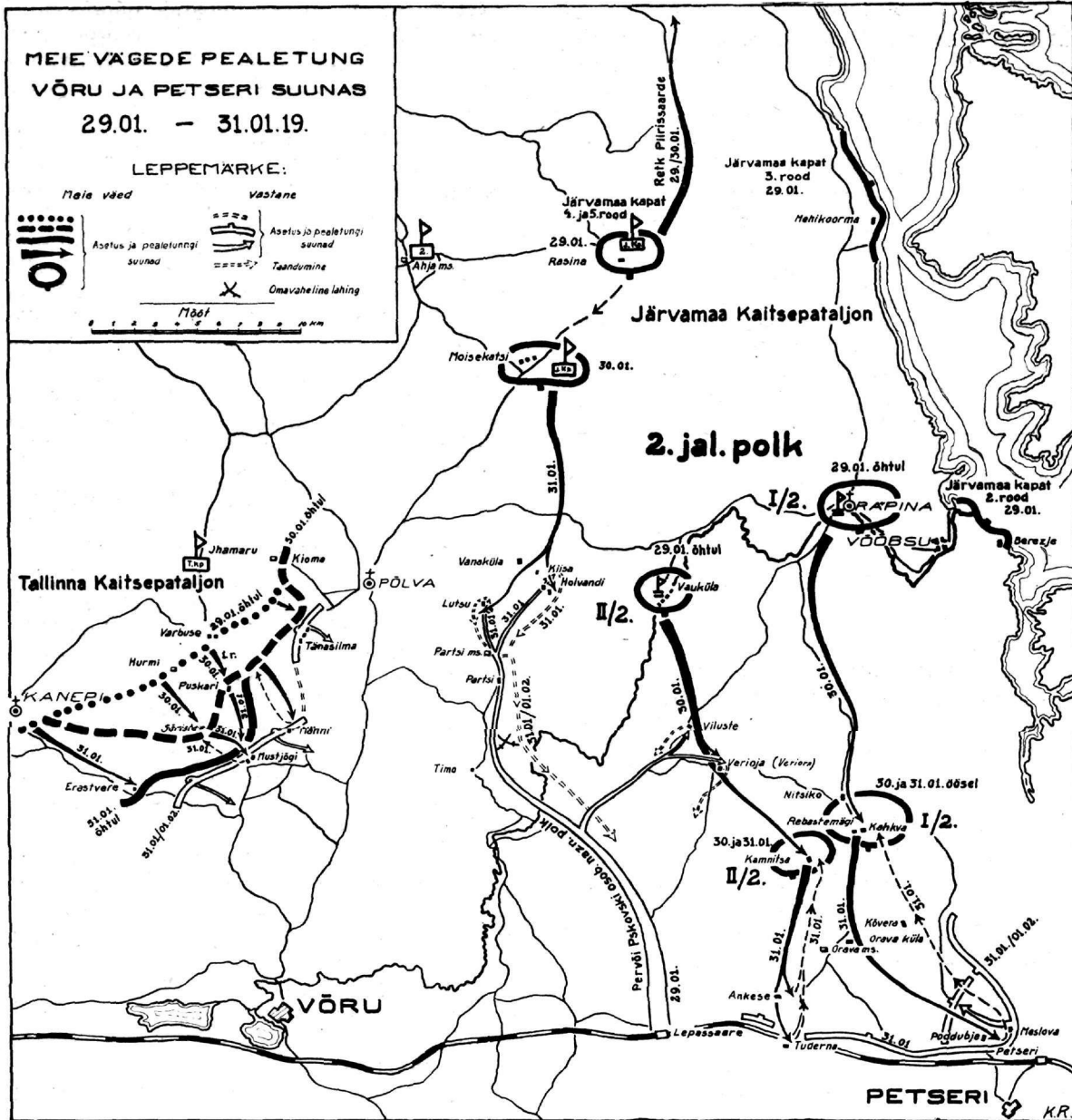
Kella 1600 paiku levisid kohalike elanike kaudu teated, et vaenlane olevat ilmunud Veriora, Viluste rajooni ja nende suurem salk asuvat Partsi mõisa ja küla ümbruses, kellel kavatsus tungida polgu seljatagusesse. Neid teateid kinnitas ja täiendas polgu telefonisti Aidniku kirjalik teade Verioralt II patülile. Patül II saatis sellest teate polkülile ja palus seljataguse kindlustamist.

Et pideva side puudusel seljatagusega olukorra kohta selgust ei saadud, pidasid I ja II patül ühes Väljapatarei nr. 4. ülemaga seisukorra üle nõu ja et kohapeal saadud andmed lubasid oletada rasket olukorda, otsustasid tõmbuda Petseri alt tagasi Kähkva, Kamnitsa rajooni (s. o. 10—15 km).

Kol.leitn. H. Matson, kes tollel ajal oli 2. Jal. Polgus 5. roodu ülemaks, kirjeldab olukorda öösel 31.01. vastu 01.02. järgmiselt: „Õhtu hilja olid pataljonide roodud koondatud Kähkva ja Kamnitsa küladesse. Suurtükid seati laskevalmis, postid pandi välja igas suunas ümber küla.“ (Sõdur 1929, lk. 1318.)

Öösel kella 0100 paiku väljasaadetud luure selgitas, et vaenlast Verioral, Vilustes ega lähemas ümbruses ei olnud.

Kella 0730 ajal (01.02) kirjutasid mõlemad pataljoniülemad koos ühise ettekande polguülemale „Kähktsi“ (nähtavasti Kähkva või seal läheduses asuv Kaksino, kaart 1:126000 J. S.) külast, milles kirjeldasid 31.01. sündmusi ja Petseri alt tagasitõmbamist ning lõpuks ütlevad: „Et meie nüüd teated saime, et Klein-Partsi

rajoonis Paide Bataljon tegev on, siis asuvad osa rootusid vana seisukohtadele.“

Säärase ettekande saatmise põhjustas nähtavasti 01.02. hommikul enne kella 0730 saadud 2. Jalav. Polgu adjutandi järgmine kiri, saadetud patül I, 31.01.19 kell 2000 Moisekatsist:

„Täna p. l. tungisivad Järvamaa pataljoni mehed „Lutsu“ „Holvandi“ küla pääle ja löid sealt vaenlase põgenema, võtsid ära kaks kuulipildujat ja palju muud kraami. Partsimõisas, kus vaenlane suuremal arvul asub tungitakse homme hommiku vara, vaenlane on õige kartlik. Homme

likvideeritakse see asi tingimata, sellepärast karta ei ole. Kui võimalik siis saatke nendele ratsamehed raudtee poolt kallale. Diviisi ülem on ise Võru juures ja juhib Võru võtmist, mida homme täiesti likvideerida tahetakse. Valga all edeneb ka meie õnn õige jõudsasti.

Asi on siis nii, et homme hommiku vara jätkab Paide pataljon edasitungimist Partsi peale ja likvideerib selle salga, on I Pihkva polgu mehed.“

Selle teate on adjutant Moisekatsist saatnud arvatavasti kohe pärast seda, kui Järvamaa Kaitsepataljoni salk jõudis Lutsu, Holvandi retkelt sinna tagasi.

Huvitav on märkida, et selles kirjas juba räägiti homsest (s. o. 01. 02) pealetungist Partsi mõisale, kuna diviisi staabiülem vastava korralduse annab alles samal päeval kell 2000. Näib tõenäolisena, et 01. 02. 19. operatsiooni oli otsustatud juba kohapeal Järvamaa Kaitsepataljoni ja 2. Jalaväe Polgu juhatuse poolt oma algatusel ja diviisi staabiülem korraldus järgnes hiljem, kui teda kustki informeeriti olukorrast Partsi rajoonis. Järvamaa Kaitsepataljoni ülema telefonogrammi-ettekannet Lutsu, Holvandi retkest on kirjutatud 31. 01. 19 kell 2025, aga vastu võetud alles kell 0200, mida võib kindlasti pidada 01. 02. 19. ajaks. Seega ei võinud diviisi juhatus oma käsku sellele rajada. Üks versioon, mis kõige tõenäolisem, on see, et diviisi juhatus andis oma käsu ilma, et ta oleks teadnudki Lutsu, Holvandi sündmustest. Seega käskis ta Järvamaa Kaitsepataljoni teha seda, mis oli juba tehtud.

Sündmused Järvamaa Kaitsepataljonis 31. 01. arenesid järgmiselt:

Hommikul tuli Moisekatsi pataljoni staapi Kauksi möldri naine teatama, et punaväed rüüstavad Kauksi lähedal ümberkaudsetes külates. Teadet ei saadud võtta tõenäolisena. Varsti aga kinnitas seda ka üks Kauksist tulnud kohalik elanik, kes teadis veel, et punased kavatsesid liikuda Moisekatsi peale ja ära lõigata Peipsi kaldal asuvaid meie väeosi.

Nüüd saatis pataljoni ülem leitn. K. Kanep 4. roodust ja kuulip. komandost leitn. Villupi juhatusel 74 meest 3 ratsanikuga kahe kuulip. toetusel punaste liikumist tõkestama ja kui võimalik nende salku hävitama.

Et Moisekatsist Partsimõisa on 16 km, asuti retkele küüthobustel. Sõitnud km 10, saadi Vanakülas teada, et vaenlase eelväed asusid Lutsu, Kiisa, Holvandi külates ja peajõud Partsi mõisas.

Vanakülast ida pool metsas jagas leitn. A. Villup mehed kahte salka ja andis kummalegi salgale ühe kk. Ise ühe salgaga suundus Lutsu küla peale, kuna teise salga al-leitn. A. Mirka juhatusel saatis Kiisa ja Holvandi peale. Viimastes külates oli 1—2 roodu Pervõi Pskovski osob. naznats. polgust ühe rk. toetusel.

Pealetung osutus punastele ootamatuks. Nad olid Holvandisse ja Kiisale tulnud 31. 01. hommikul, pannud postid külade äärmiste majade juurde välja ja asunud ise korteritesse, isegi kuulip. oli talu kööki paigutatud.

Al-leitn. A. Mirka teostas oma pealetungi kahes grupis. Üks (parempoolne) liikus läbi Kiisa küla läänest Holvandi külla, teine kasutades orgu, tungis peale põhjast. Postid Kiisa küla majade juures jooksid mõne paugu järele minema, samuti meeskond majadest. Holvandi külas, kus asus enamik punastest, suutsid nad vaevu majadest väljuda, olles juba pealetungijate tule all. Hoogsalt toimuvat kallaletungi tõkestas vaid hetkeks Lutsari talu köögist õueväravasse asetatud vastase kuulipilduja tuli. Varsti aga sundis meie kk tuli selle vaikima, haavates sihturit, kes minema jooksis ja kuulip. maha jättis. Nüüd valgusid punased kiiresti külast välja lõuna pool asetsevasse metsa. Saagiks langes meile 1 rk, 2 hobust sadulatega, 10 klp. linti ja muud varustust.

Leitn. A. Villup oma salgaga vallutas samuti ootamatu kiire löögiga Lutsu küla. Salkade hargnemise kohast kuni Lutsu küalani on oja idakallas metsane. Seda kasutati leitn. A. Villupi salk lähenemisel külale. Küla vallutamiseks on säilinud ühe sellest lahingust osavõtnud sõduri J. Aroni kirjeldus 1919. aastast:

„Meil sammus jällegi leitn. A. Villup kõige ees, täägiga püss seljas, mehed ahelriviis parem tiib ees temale järele. Nii läksime metsas edasi kuni harvemaks hakkas minema. Nüüd anti käsk seisma jääda. Salga juht kutsus oma juurde ühe kaitseliidu mehe, kes naabrikülalt oli ja ise vabatahtlikult ühes tuli. Temale ühte erariides sõdurit kaasa andes saatis ta neid ette taludesse teateid muretsema linamasi-na kuulamise ettekäändel.

Vahepeal oli meil aega metsas ringi vaadata. Keegi silmas metsas telefoniliini, millest paarikümne sülla pikkuse jätku välja lõikasime.

Maakuulajad tulid tagasi ja teatasid, et ees lähemates taludes punaseid küll sees ei olnud, aga nad on tagapoolasuvassuures külas.

Hakkasime kohe edasi liikuma oma eesmärgi poole. Tuli käsk: „Pahem tiib ettepoole“, mispeale ta lagedale väljale jõudis. Parema tiibi sammus veel natuke metsa mööda ja jõudis ka ühes aheliku keskkohaga lagedale.

Lutsu küla seisis nüüd meie ees nagu peegli peal. Siinpool küla oli sügav org jõega.

Korruga tulid metsa nurga tagant välja kaks reetäit punaseid, kes meid nähes kohe tahtsid tagasi pöörata. Ei enam olnud meestel aega, hakkasid kohe kuulisid järele saatma.

Sellega oli lahing alanud. Külüst oldi meid tähele pandud ja hakati laskma. Nõnda lasksime vastastikku umbes pool tundi aega ilma mingisuguste tagajärgedeta.

Nüüd kargas leitn. Villup üles ja hakkas hurraa karjudes küla poole jooksuma, meie samuti järele. Punased panid oma relvad tööle. Kuid asjata! Meie mehed ei pannud seda täheleegi, vaid jooksid hurraa hüüdes ikka küllale lähemale. Punased nägid, et asi hakkab kibedaks minema ja pistsid jooksu. Meie ikka tagant järele. Jõudsime külla.

Metsast kostis venekeelne söimamine. Varsti hakkas metsas punaste kuulipilduja tööle. Meie andsime automaadiga vastu. Saimme 4—5 magasinini tühjaks lasta, kui punased jälle jooksu panid. Ajasime neid metsas taga kuni pimedaks läks.

Anti käsk tagasi pöörata.

Läksime külla tagasi ja hakkasime punastelt mahajäetud kraami kokku korjama, mis meile järele jäi.

Õhtul, kui tagasi jõudsime, jagati sineid, saapad ja pesu meeste vahel ära, kuna sõja kraam 4. roodu ja kuulip. k-do varanduse hulka võeti.

Saagiks langes Lutsu külas 1 kuulip., 10 000 padrunit, 5 hobust ja palju muud kraami ja üks suur punane lipp.

Mõlemates lahingutes kokku olid vaenlase kaotused 20 surnut, palju haavatuid ja 2 vangi, meie kaotused üks surnu ja üks haavatu.

Järvamaa Kaitsepataljoni salgad lahkusid pärast lahinguid Lutsu ja Holvandi külast ning sõitsid tagasi Moisekatsi.

Varsti pärast nende lahkumist oli vastane umbes kahe kompani suuruse salgaga korraldanud õhtuses hämarikus vastulöögi Holvandi ja Kiisa küla peale. Nad käitunud kohalikkude elanikkudega väga karmilt, süüdistanud neid „valgete“ kaela kutsumises, riisunud toiduaineid ja ähvardanud isegi maha lasta. Kui külades levitatud teateid, et meie väed on lähedal, siis lahkunud punased varsti Partsi suunas.

Järgmisel päeval, s. o. 01.02. teostas Järvamaa Kaitsepataljon diviisiülema käsu kohaselt 4. ja 5. rooduga 6. poolpatarei toetusel kallaletungi Partsi mõisale. Mõisa alla jõudes selgus, et vastane oli sealt lahkunud öösel vastu 01.02. Eriti masendavalt olevat temale mõjunud lahing Lutsu küla all. Võib oletada, et selleks ajaks saabusid Partsi mõisa ka teated punaste vägede ebaedust teistel rinde osadel.

Partsi rajoonis teotsev 1. Pskovski osob. naznats. polk tuli sinna 29/30.01.

Lepassaarest ja temale oli tehtud ülesandeks võtta ära relvad laialivalgunud 85. polgu osadelt ja võtta oma kätte selle polgu endised seisukohad. Nii ei pea paika 2. diviisi staabi arvamine, mida ta teatab leitn. Kanepile, et Partsi rajoonis olid vastasel taandumisel laiali jooksnud väikesed salgad.

See oli värske väeosa ja sattus esmalkordselt meiega lahingusse Lutsu, Holvandi juures. Esimene ebaõnnestumine vapustas mehi ja nad hakkasid tõrkuma, mis osutus ka üheks taandumise põhjuseks.

Öösel selgus, et Partsi mõisas asuvail väeosil ei olnud enam sidet paremale oma vägedega: kohalikud külapoisid olid selle katki lõiganud.

Algas taandumine lõunasse.

Timo mõisa ligidal metsas tuli veel omavaheline lahing, sest mingisugune Timo liikuv vastase väeosa pidas Partsi mõisast tulevaid punaseid meie vägedeks. Sõda lõpetati, sest punased ei tahtnud ma ja haavata. Partsi taandunud polk suundus üle Pihkva, Valga raudtee lõunasse.

Järvamaa Kaitsepataljoni ülema leitn. K. Kanepi oma algatusel teostatud õnnestunud retk 31.01. Lutsu ja Holvandi külla demoraliseeris punaste hiljuti rindele jõudnud värske polgu, kellele oli tehtud ülesandeks asendada taandumisel laiali valgunud 85. polk ja seada jalule lagunenu rinne. Retk väärib seda enam tähelepanu, et see teostati võrdlemisi kauge maa tahaataljoni asukohast (12—16 km) ja vaenlasega võrreldes väheste jõududega (75 meest 200—300 vastu), aga tänu salga juhtide tublidusele andis otsustavaid tulemusi.

Vastasel korral ei oleks 2. Jal. Polgu osadel olnud võimalik järgmisel päeval asuda tagasi Petseri-alustele seisukohtadele ja jätkata linna vallutamise operatsiooni. Neil oleks tulnud pöörduda oma seljatanguse kindlustamisele ja suunduda Veriora, Viluste, Partsi peale, halvemal juhul aga sootu ära tulla Petseri alt, kasutades Peipsi-äärseid kõrvalteid.

Ühest küljest toimis Järvamaa Kaitsepataljoni ülem leitn. K. Kanep väga omavoliliselt, kasutades ära enamikus diviisiülema ainukese varu ilma temale sellest teatamata; teisest küljest aga teotsetes ta niivõrd olukorra nõuetele vastavalt, et hiljem saabunud diviisiülema käsk leidis juba tehtud töö eest.

Olgu need read toleaeagsete sündmuste tänavuseks aastapäevaks.

Tangitõrje (Panzerabwehr).

Kolonelleitnant V. Nehring.

Nimetatud teos ilmus käesoleval aastal Berliinis „E. S. Mittler & Sohn“ kirjastusel. Et see teos kuulub tähelepanuväärsemate hulka omal alal, siis püüame sellega jämedates joontes tutvustada ka „Sõduri“ lugejaskonda.

1. Sissejuhatus.

Autor väidab, et kunagi pole olnud vaated tulevikusõja iseloomule niivõrd vastukäivad kui kaasajal. Sõjaliteratuuris ja sõjaajakirjanduses tangiasjanduse alal massiliselt ilmuvad teosed ajavad segi paljude, väikese orienteerumisvõimega lugejate pea, kes enam ei ole võimelised otsustama, kas tank on tõesti ainult „iseliikuv surnukirst“, nagu teda tihti kutsutakse, või ta on relv, mille ilmumine lahinguväljale võib tuua endaga kaasa otsustavat võitu, nii kuidas väidavad teised. Tegelikult sõjaliteratuur sellele küsimusele selget vastust anda ei saagi; seda võivat teha vaid lahingukogemused. Kuid ainult ootama jääda lahingukogemusi ei või, sest siis õpiseid tihti tuleb lunastada väga kalli hinnaga. Seepärast:

— ei tohi ilma kaalumata kõrvale heita ühtegi uut mõtet ega ettepanekut, ka mitte siis, kui ta enne juba kord ebaotstarbekohaseks loetud;

— tuleb tähelepanelikult jälgida kõike seda, mis tehakse välismaal, et oleks võimalus õigel ajal võtta tarvitusele vastuabinõusid;

— ei tohi unustada, et uued relvad nõuavad uut taktikat, s. o. ei tohi pimedalt baseeruda möödunud sõja kogemustele, küll aga tulevase sõja arvatavale iseloomule.

2. Tangitõrje üldised alused.

Kõikjal loetakse aktiivseks tangitõrjeks tangitõrje organiseerimist relvadega ja passiivseks — looduslike ja kunstlike töketega. Autor väidab, et tangitõrje saab olla vaid siis sõna otseses mõttes aktiivne, kui tankide vastases võitluses avaldatakse aktiivsust. Seda saab teostada vaid eritankidega — hävitajatega. Lennuväge ja kaugelaske suurtükiväge võib ka teatud ulatuses vaadelda kui aktiivseid tangitõrjevahendeid, kuid mingil tingimusel mitte teisi

relvi. Need on võimelised vaid passiivselt tagasi tõrjuma tangikallaletunge, mitte aga ise soomustatud vastasele kallale tungima.

Edukas võitlus soomusvastasega on vaid siis võimalik, kui ta on sõna otseses mõttes aktiivne. Seepärast vägede relvastust tuleb vastavalt täiendada, et nad oleksid:

— võimelised tagasi lööma vastase tankide kallaletunge,

— oleksid olukorras, kus väljavaated soomustatud vastase löplikuks löömiseks on suured ja

— oleksid võimelised temale kallale tungima, jälitama ja löplikult hävitama.

Selleks ei ole kasulik luua eri-osi, vaid seda peavad suutma teostada kõik väeüksused.

Edasi autor teeb ettepaneku tangitõrjet jaotada taktikaliseks ja operatiivseks tangitõrjeks.

Taktikalise tangitõrje all mõtleb autor sellist tangitõrjet, mida peavad teostama kõik üksused, kuni diviisini k. a., enda vahetu julgeoleku tagamiseks.

Operatiivsele tangitõrjele kuulub juba palju laialdasemad ülesanded, nii kui armee ja korpuse lahtise tiiva ja seljataguse julgestamine, lõhe sulgemine tankide vastu jne. Nende, operatiivsete ülesannete täitmiseks tuleb luua vastavaid eriüksusi.

3. Tangitõrjevahendid.

a) Relvad.

Tangitõrjerelv on erirelv, mispärast ta peab vastama teatavatele erinõudmistele ja nimelt: 1) ta peab omama suure soomuseläbistamise võime, 2) küllaldaselt tugeva mürsu ja 3) suure laskekiiruse; peale selle jalaväe väikeste üksuste tangitõrjerelv peab olema kaalult ja mõõtudelt väike, kuna suuremate üksuste tangitõrjerelvalt tuleb nõuda suurt liikumiskiirust ja alatist laskevalmisolekut. Et kõikidele, toodud vastukäivatele nõudmistele vastavat relva pole suudetud seni konstrueerida, siis autori arvates iga sõjavägi vajab nelja eriliiki tangitõrjerelvi ja nimelt:

1. Jalaväe tegevusrajoonis — esijärguüksused vajavad kergeid tangitõrjerelvi; pataljonid ja rügemendid — raskemaid.

2. rännakkolonnide kaitseks on vajalikud: sellised relvad, mis alatiselt oleksid laskevalmis (ka liikumise ajal); s. o. iseliikuvad tangitõrjekahurid;

3. kõrgema juhatuse käsutuses iseliikuvaid tangitõrjekahureid, või veel parem erilised tangihävitajad.

4. ülejäänud väeliikide kaitseks, vastavalt nende liikumisele, sellised kui 1. või 2. punktis nimetatud.

Kuid erirelvi väga tihti pole teatava üksuse käsutuses küllaldaselt arvu, mispärast tangitõrje ülesanneteks tuleb kasutada ka harilikke relvi.

Tangid. Seni kui pole suudetud konstrueerida nõuetele vastavaid tankide hävitajaid, tuleb tanki ennast lugeda kõige paremaks tangitõrjevahendiks. Kuid seejuures peab püüdma kõigiti kasutada tankide peamist positiivset omadust — suurt liikumiskiirust. Selleks on kõige parem tanke hoida suuremate üksuste ülemate käsutuses — tangitõrjearu üksustena, milliseid saadetakse tegevusse alles pärast vastase tankide pealöögisuuna selgumist.

Suurtükivägi. Hinnates suurtükiväe teotsemismõju tankide vastu tulekoondestega, tõkketulega ja otsesihimisega, autor tuleb otsusele, et tulekoondeste võivad sundida soomustatud vastast vaid enneaegselt hargnema, tugevat soomustatud vastast aga nad kunagi ei suuda sundida loobuma kallaletungist; tõkketuli, mis tegelikult suudab katta vaid väikese maa-ala, ning on, tingituna kaasaegse srtv väikesest laskekii- rusest, võrdlemisi hõre, mistõttu ta mõju on väga väike. Kõige suuremaid tagajärgi võib saavutada otsesihimisega tulistades, kuid ka siin, tingituna hariliku väljakahurite väikesest tulekiirusest ja kitsast laske- alast, tagajärjed kiiretliikuvate soomusma- sinate vastu võideldes on harva rahulda- vad. Seepärast autor tuleb otsusele, et väljasuurtükivägi võib küll täiendada tan- gitõrjerelvade tuld, kuid kunagi pole ta se- da võimeline asendama, ning ta vajab nii kui iga teinegi väeliik enda kaitseks tangi- tõrje erirelvi. Erandi moodustavad vaid motoriseeritud kiirlaske õhukaitse suurtükid, millised olevat võimalised edukalt võitle- ma tankidega siis, kui nad on vastavalt ko- handatud ja omavad soomustlähbistavat las- kemoona.

Lennuvägi, omades suurima liiku- misvõime kaasaegsete väeliikide hulgas, on suuteline avastama vastase tanke kau- ge maa tagant ning astuma nendega ka võitlusesse. Kuid võttes arvesse seda, et õhupommid võivad anda tagajärgi vaid ot-

sestel pihtamistel ja väga lähedate lõhke- miste korral, ja ka seda, et tingituna suu- rest lennukiirusest ja väikestest märkidest, tabavuse tõenäosus lennukikahuritest on väga väike, autor tuleb otsusele, et lennu- väe võitlus tankidega kujuneb juhuslikuks ning lennuvägi kunagi, ka täieliku õhuva- litsemise korral, ei suuda iseseisvalt lahenda tangitõrje probleemi. Lennuväe pea- mine ülesanne tangitõrje organisatsioonis on soomusvastase õigeaegne avastamine.

Kuulipildujate, miinipildujate, leegiheitjate ja käsigranaatide, kui tangitõrjerelvade peale autor vaatab väga skeptiliselt. Autori arvates need relvad moodsate soomusmasinate vastu, v. a. tan- ketid ja luuretangid, on sama hea kui mõ- juta. Samuti puudutab autor Gerlichi püs- si, ning väidab, et seni kui Gerlichi idee pole leidnud tegelikku realiseerimist, ei või tema kohta kindlat seisukohta võtta.

b) Muud tangitõrjevahendid.

Muude tangitõrjevahendite all autor mõt- leb neid vahendeid, mida tavaliselt vasta- vas kirjanduses kutsutakse passiivseteks abinõudeks. Siin eelistab autor kõigepealt looduslikke tõkkeid ja tangimiine, mis ole- vat kõige kindlamad passiivsetest abi- nõudest.

Passiivsetes vahendite kasutamises au- tor propageerib n. n. „kanaliseerimise“ süs- teemi, mis seisab selles, et olemasolevate looduslikkude tõkete täiendamisega kunst- likkude abinõudega tehakse vastasele tan- gikallaletung võimalikuks vaid teatavais kindlates suundades, milliseid tuleb siis omakorda sulgeda koondatud tangitõrjerel- vade tulega.

4. Organisatsiooni küsimusi.

Vaadelnud tangitõrjerelvade organisat- siooni tähtsamates riikides, autori arvates oleks järgmine organisatsioon ideaalne:

— 1-kompanites igas rühmas üks 20 mm tangitõrjekuulipilduja või -püss;

— 1-pataljonides, ratsarügementides, suurtükiväegruppides jne. — 1 tangitõrje- kahurite rühm (3—4 hobu- või mootorveoga tangitõrjekahurit);

— 1-rügementides — üks kolmerühma- line tangitõrjekahurite kompani (relvad ise- liikuvatel alustel);

— 1-diviisis — 1 tangitõrjekahurite grupp (2-kompanilises koosseisus, iseliikuvatel alustel), — 1 motoriseeritud pionerikompani ühes vastava arvu miinidega ja lõhkeaine- tega ja 1 motoriseeritud rk kompani;

— korpused — 1 tankide hävitajate divisjon kolmekompanilises koosseisus (à 16 kuni 20 tankide hävitajat) ja 1 motoriseeritud pionerikompani (sama koosseisuga mis diviisid);

— armees — tangitõrjeüksus; mis koosneb staabist, siderühmast, 1 luuretankide kompanist, 2 tangitõrjekahurite gruppi (ise-liikuvatel alustel), 1 mootorratturite või motoriseeritud rk pataljon, motoriseeritud pioneripataljon ühes vastava miinide ja lõhkeainete tagavaraga ja mõningaid tankide hävitajate rügemente.

Peale selle väidab autor, et kiirelt liikuv soomustatud vastane seab üles ka sidevahenditele erilised nõuded ja nimelt kiire teadete edasiandmise vajaduse; selleks tuleb sideüksusi vastavalt täiendada.

5. Üldisi märkmeid.

Organiseerides tangitõrjet peame alati silmas pidama kaht soomusvastase põhiomadust ja nimelt:

a) kaasaegsed tangikallaletungid sünnivad massiliselt, laial rindel, kusjuures

vastase vastupanu püütakse lämmatada ootamatult ning üheaegselt kogu vastapanupositsiooni sügavuses, sügavtaktika põhimõtete alusel; b) ainult kõigi abinõude tiheda ja kokkukõlastatud kaastööga võib loota edu võitluses ülekaaluka soomusvastasega.

Tangitõrjeabinõude tegevuse kokkukõlastamine on kunst ning nõuab osavat ja plaanikindlat juhtimist. Siis juhatus lahinguvälja valikul, ülekaaluka soomusvastasega kokkupuutumise ootel, peab esmajärjekorras välja valima lahinguks sellise maastiku, kus vastasel tankide kasutamine on vähemalt raskendatud.

Ja lõpuks juhatusel on võimalus teha õigeaegselt vastavaid korraldusi vaid siis, kui ta on õigeaegselt informeeritud soomusvastase kallaletungist. Seepärast kõikide juhtide püüdeks peab olema katkestamatu luure korraldamine võimalikult kaugele oma vägede ette ja tiibadele, ning väed ise peavad alatiselt olema valmis tangilõökide vastuvõtmiseks.

Jalaväe ja suurtükiväe koostöö.

Säärase pealkirjaga ilmus „Artilleristische Rundschau“ 1936. a. novembrikuu numbris kirjutis, kus käsitletakse koostööõppustel saadud õpiseid ja kogemusi. Järgnevas toon autori tähtsamaid ja huvitavaid mõtteid, mis väärivad tähelepanu ka meie oludes.

Jala- ja suurtükiväe vahel peab teostuma samasugune koostöö, nagu jalaväe ja ta oma raskete relvade vahel.

Kuidas praktiliselt teostada seda koostööd pealetungilahingus?

Enne pealetungikäsu andmist väekoondisejuht peab teatama suurtükiväeülemaile, kuidas ta kavatses pealetungi teostada. Lähtudes suurtükiväelisest seisukohast suurtükiväeülem ütleb siis üldjuhile oma arvamuse kavandatava lahingu juhtimise kohta. Mõlema juhi vaated on harilikult üksteisest lahkuminevad. Väekoondisejuht soovib asetada raskuspunkti sinna, kus jalavägi kannatab vähem vastase suurtükiväe suurtükiväeülem ütleb siis üldjuhile oma arvamuse kavandatava lahingu juhtimise kohta. Mõlema juhi vaated on harilikult üksteisest lahkuminevad. Väekoondisejuht soovib asetada raskuspunkti sinna, kus jalavägi kannatab vähem vastase suurtükiväe suurtükiväeülem ütleb siis üldjuhile oma arvamuse kavandatava lahingu juhtimise kohta. Mõlema juhi vaated on harilikult üksteisest lahkuminevad. Väekoondisejuht soovib asetada raskuspunkti sinna, kus jalavägi kannatab vähem vastase suurtükiväe suurtükiväeülem ütleb siis üldjuhile oma arvamuse kavandatava lahingu juhtimise kohta.

Juvalt tõrjuda meie pealetungi. Üldjuht peab kaaluma kõiki võimalusi, nende hüvesid ja pahesid ja pärast seda võtma otsuse.

Väekoondise- ja suurtükiväejuhi vahel peetud läbirääkimine peab korduma rügemendi- ja grupiülema vahel, sest eduka suurtükiväelise toetuse eeltingimuseks on kavandatava pealetungi juhtimise täppis tundmine.

Järgnevalt vaja selgitada küsimus, kas pealetungi valmistada ette lühikese või kestva ettevalmistustulega. Suurtükiväe iga ettevalmistustuli omab suure halbuse, et vastane muutub tähelepanelikuks. Seetõttu võib juhtuda, et kõik luureandmed muutuvad väärtusetuiks, sest ettevalmistustule ajal vastase kaitserelvad asuvad uutele või tagavaraposisioonidele ja meie jalaväe rünnakule minekul tulistavad sealt. Neid saab tule alla võtta vaid pärast seda, kui need uued asukohad on kindlaks määratud. Seetõttu tekib aga tuletoetuse puudumine.

Mõjuvaim toetus saadakse siis, kui alates pealetungi algusest suurtükivägi juhib oma tule sinna, kus ilmub vastupanu. Selleks on aga vaja tihedat sidet jala- ja suurtükiväe vahel.

Rügüli ja grupüli KP ruumiline asetus tekkitab sageli side alal raskusi. Harilikult rügül tahab olla oma varu läheduses, s. o. seal, kus vaatlustingimused pole head. Grupi tuledejuhatamiseks grupül peab asuma aga seesuguses kohas, kus on võimalikult laiem ja sügavam vaatlusväli. Rügüli ja grupüli KP vahel grupp peab looma traatsideme. Kui grupi sidevahenditest ei jätku, rügement peab abistama. Raadioside kasutamine grupüli ja rügüli vahel pole otstarbekohane, sest iga kõnelust vaja šifreerida ning selleks kulub liiga palju aega.

Grupi juhtimiskomandost ja patareidest saadetakse ette eelvaatlejaid, kes on oma ühikutega raadiosides. Eelvaatleja peaks asuma jalaväe raskete relvade vaatluspunkti läheduses. Peale vaatlusülesannete eelvaatlejad peavad täitma ka jalaväe juurde saadetavate sideohvitseride ülesandeid, s. o. nad peavad informeerima jalaväge suurtükiväe tegevusvõimalustest ja suurtükiväge — jalaväe vajadustest.

Suure tähtsuse omab ühtlane süsteem märkide kättejuhatamise alal. Pealetungi tõkestavate märkide neutraliseerimine või hävitamine oleneb märgi kättejuhatamise täpsusest ja kiirusest. Märkide kättejuhatamisel jalavägi peab kasutama suurtükiväes kasutatavaid viise.

Tähtis on, et jalavägi järgneks tihedalt suurtükitulele. Jalavägi teeb seda vaid siis, kui ta on veendunud, et ta ei satu oma suurtükitule alla. Selleks jalavägi peab tarvutama kõiki abinõusid, et suurtükiväele pidevalt teatada oma esiosade asukohti. Seda tehakse eriliste tahvlikestega, mis vastase poolt on moondatud, või rakettidega. Esiosade asukohti on vaja näidata seepärast, et sageli isegi patül ei tea, kui kaugele on jõudnud ta pealetungivad osad.

Pealetungi arenemisel kerkib esile suurtükiväe ettepoole ümberpaigutamise küsimus. See oleneb pealetungimärkide kaugusest ja maastikust. Mida suurem ühik, seda kaugemal on esimene märk. Jalaväe raskeid relvu ja suurtükiväge on võimalik ümber paigutada pärast märgi vallutamist. Väikese laskeulatuse tõttu raskekuulipildujad paigutatakse ümber harilikult 1500—2000 m järgi, kuna kergesuurtükivägi 3000—4000 m kaupa. Skemaatilisel võttes pataljoni märgid asuvad üksteisest 2000 m kaugusel. Seega kergesuurtükivägi paiguneb uutele positsioonidele pärast teise märgi vallutamist. Loomulik, et märkide määramine oleneb ka maastikust, kuid märk peab ikkagi asuma relvade laskeulatuse piirides.

Vastulöökkide ja -pealetungide pareeri-

miseks suurtükiväe ümberpaigunemine peab teostuma nii, et ei katkeks suurtükitule toetus. Ümberpaigunemine üksikute patareide kaupa on liiga aeglane. Seepärast seda vaja teostada kõige rohkem 2 järgus, s. o. grupist 1 patarei ees ja 2 — taga või ümberpöörduvalt. Kui grupül mingil põhjusel ei liigu ette esimese patareiga, see patarei allutatakse otseselt vastavale jalaväe ühikule ja alles grupi peajõudude kohalejõudmisel ta läheb uuesti grupüli juhatusse. Seda põhjusel, et jalaväele järgnevad patareid peavad eriti tihedalt töötama koos jalaväega.

Pealetungi arenedes vaja hoida alal pidev side jala- ja suurtükiväe vahel. Selleks juhid peavad vastastikku üksteisele teatama oma asukohtadest ja kuhu nad kavatsevad paigutada oma KP. Rahuajal sagedasti unustatakse see kohustus.

Üldiselt tuleb meenutada, et suurtükiväelane peab end alaliselt pakkuma jalaväelastele ja esitama küsimusi lahinguolukorra, kavatsuste jne. kohta. Ühtlasi ta peab aga lakkamatult mõtlema oma suurtükide kasutamise ja tuletegevuse parimate võimaluste üle. Kui ta seda teeb, siis suurtükivägi suudab edukalt täita jalaväelt koostöö alal esitatavaid kõiki nõudeid.

—m.

POOLA.

„Przegląd piechoty“, august-september, 1936. a.

1. Kapt. J. Croynar. **Gaasikaitse rühm eelväes.** Jalaväe rügemendis g-kaitse rühma ülesandeks eelväes on keemiliste takistuste kõrvaldamine rännakutel, niiviisi võimaldades rügemendi osadel täita neile antud ülesandeid määratud tähtajaks. Vaadeldes g-kaitse rühma tegevust eelväes autor jaotab selle küsimuse osadeks alljärgnevalt. 1. Enne väljastumist rühmül kontrollib, kas kõik vajalikud ettevalmistused eelseisva ülesande täitmiseks on läbi viidud. Kaasavõetavat varustust, eriti just g-alal soovitakse kontrollida selleks koostatud eriliste nimestikkude järgi, et midagi ära ei ununeks ning maha ei jääks. 2. Degaseerimise materjalist (lubi jne.), mis rühm, tema kasutada olevaid veovahendeid arvestades, võib kaasa võtta, jatkaks ümmarguselt 1200 m² maa-ala puhastamiseks, mis on vähe. Vastavad tagavarad, küllaldaselt arvu, tuleb vedada rügemendi voores, kusjuures G-rühmülil peab olema võimalus neid sealt alati hõlpsasti kätte saada. Peale ülalnimetatud tähtsama dega-

seerimisaine on rühmüli käsutuses veel mõningaid hädaabinõusid: ta võib, näiteks, lasta katta gaasitatud maa-ala kuni 15 cm paksu, kõrvaltõetud mürgistamata mullakihi, õlgedega mõnelt lähedal asuva maja katusele jne., kusjuures selliselt valmistatud hädaläbikäike saab kasutada ainult väiksema arvulise meeskonnaga ja tingimusel, et neil jalanõud on korras ja g-torbikud kasutada. 3. G-kaitse rühm paigutatakse rännakkolonnini, et ta saaks edukalt täita oma ülesandeid. Sellest lähtudes peab g-meeskond kuuluma eelväkke, kusjuures neist vähemalt 2 meest ühe oma erialal hästi kogenud allohvitseri juhatusel määratakse eelpiilkonda, ülesandega avastada rännakutel ettetulevaid keemilisi takistusi, teatades nendest piilkonna ülemale ja oma rühmüli (võimalikult ratturiga või mõne teise kiiresti liikuva virgatsiga). Viimasele teatele lisatakse skeem, milles näidatakse mürgistatud ala asukoht, suurus, mürgistuse iseloom ja võimalikud möödapääsuteed. Nende eelpiilkonna juures töötavale g-eriala meeste asendamine harilikude sõduritega, kes ei ole saanud põhjalikumat ettevalmistust g-alal, ei vii eesmärgile, põhjustades vale-alarme — seega ka ülearust ajakaotust, või jälle kolonnini sattumist gaasitatud maa-ale, mida nad ei suutnud, tarviliste kogemuste puududes, õigeaegselt kindlaks teha. G-rühm normaalselt liigub eelsalgas, rühmüli — eelpiilkonna või rühma juures; esimesel juhul ta omab võimaluse kiiresti orienteeruda olukorras ja anda tarvilikud korraldused, kuna jälle teisel juhul ta saab astuda kiiremini ühendusse rügüliga, kelle tehniliseks nõuandjaks ta on g-alal. 4. G-rühmal tuleb töötada ühel, kahel või isegi kolmel rännakuteel. Kahel teel töötades on suurema kolonnini juures 2 jagu — rühmüli juhatusel ja väiksemas kolonnini — 1 jagu — rühmüli asetäitja eestvedamisel. Kui rügement liigub kolmes kolonnini — siis igaühe juures neist on üks jagu ja suurem osa materjalidest koondatakse tähtsama suuna peale. 5. G-rühm allub rügüli ja antakse viimaselt eelväe juhi käsutusse — taktikaliselt; kõik tehnilised küsimused jäävad rügüli otsustada. Rühmüli peab põhjalikult tundma eelväe ülesannet, omades selge ülevaate kõikidest nendest kohtadest, kus vastane võiks moodustada keemilisi takistusi rügemendi rännakuteel, et vastavalt sellele organiseerida materjalide vedu ja suunata rühma tegevust. 6. Keemiliste tõkete kõrvaldamise protseduuris ei ole šabloone. Tõkke avastamine tema

piiride ja mürgitamisastme kindlaksmääramiseni, otsustamine, kuidas gaase kõrvaldada ja sellekohased tööd läbi viia, on ainsaks skeemiks rühmüli tegevusele. Kaart näitab, kus võiks olla keemilisi tõkkeid, kuna neid moodustatakse eeskätt kitsandikkudes, kus möödamine neist on raskendatud. Need tõkked on kas ainult keemilised või keemilised kombineeritud teiste tõketega. Viimasel juhul vajab G-rühmüli pioneeride abi. Kui tõke on ulatuslikum, siis tehakse temast läbi koridor, näiteks, kuni 4 m lai, mis tähistatakse lipukestega või plakatitega, asetades sinna tarbekorral ühe g-ala mehe, kes annab näpunäiteid koridori läbistamise kohta, mis (läbistamine) toimub g-torbikutel. Gaasiga mürgistatud pioneeritõkkeid on raskem kõrvaldada. Nii, näiteks, on kaunis keerukaks ülesandeks puhastada kitsas läbikäik, kuhu on visatud hunnikusse puid, majakraami jne., mis on punutud läbi okastraadiga ja mürgistatud gaasiga. Degaseerimine ei anna siin tagajärgi, tõkke lammutamise kätega on hädaohtlik isegi siis, kui selleks tööks meeskonnal on kasutada eriline kaitseriietus. Kõige kohasem on sellisele tõkkele tuli otsa panna ja pärast läbikäik degaseerida harilikus korras. Kui g-tõke on kaitstud tulega, siis peab selle enne tõkke kõrvaldamisele asumist paralüüeerima, sest g-meeskond ei saa töötada vastase tule all. G-tõkked ei ole ülepääsmatuks takistuseks jalamehele, v. a. juhul, kui nad on piiratud sügavate ja laiade veekogudega jne., millistest on raske ümber minna; nad on karde-tavad peamiselt mitmesugustele sõidukitele, mis ei saa liikuda väljaspool teid. Kuid sõdur ei saa võidelda ilma lahingu- ja toidumoonata ja kui nende korrapärane liikumine on takistatud keemiliste tõketega, siis võib see tõsiselt takistada lahingutegevust. 7. Töö organiseerimine g-tõkete kõrvaldamiseks on olukorrast, eriti maastikust. Kõige sagedamini tuleb degaseerida teid, seega kitsaid ja pika ulatusega tõkkeid. Sel juhul antakse töö täita mingisugusele ühele jaoülemale ja teised jaod määratakse abijõuna tema käsutusse; kahe või suurema arvu jagude töötamine kõrvuti, igaüks omaette, ei annaks häid tagajärgi. Vee saamiseks peaks g-rühmas olema varustusel kantav pump. 8. Koostöö pioneeridega on igal juhul tarvilik, eriti siis, kui tuleb ehitada kõrvalteid mürgistatud liikumisetee osast mööda pääsemiseks. 9. Side eelväe juhi ja ka rügüliga peab olema kindlustatud; parimateks sidevahenditeks — ratturid, kuna see võimaldab küllaldase kiirusega informeerida juhte rännakute

kuteel ettetulnud keemilistest takistustest. — 2. Kol. A. Pragtovski. *Manöövrird ja sõda*. Vanem sõjakogemustega varustatud juhtide põlv on kadumas ja noorte arv, kel need kogemused puuduvad, iga järgneva aastaga suuremaks kasvamas. Juba praegu leidub kompülide ja neile vastavatel ametikohtadel vaid üksikuid, kes on sõjast osa võtnud, kuna kaugelt suurem osa neist otsustab lahingu realiteedi üle enamasti ainult rahuajal korraldatavate manöövrite järgi. Kuid need viimased, kahjuks, tihtipeale kalduvad väga kaugele kõrvale tõsioludest. Igatsus võidu järele ka rahuaja õppeväljadel sunnib juhte järjest kiirendama tegevuse tempot ja sõdurite jalavaevast hoolimata kõikjal ja alati energiliselt peale suruma, vastast haarama, piirama jne. Kuid tõelises lahingus, arvab autor, selline rahuaja bravuur sulab vastase tule all kiiresti kokku ja sõna „edasi“ kaotab varstigi oma maagilise mõju. Asemele astub sõja karm realiteet, kus ei ole võimalusi kõrgema juhi käsikud ootama jääda, vaid peab teotsema iseisvalt, oma algatusel. Vastasele pealepressimine ja iga hinna eest edasirühkimine tihti ei too siin võitu, nagu ta seda tavaliselt *andis rahuajal, vaid võib koguni põhjustada suuri kaotusi*. See sunnib muidugi teotsema ettevaatlikumalt ja, uisapäisa edasitormamisest loobudes, teotsema eeskätt luure ja tule abil. Või lühidalt: tuleb talitada hoopis teisiti, kui seda õpetati rahuajal, ühes kõi-

kide sellest järgnevate pahedega. Et seda ei juhtuks, tuleb rahuaja õppetöö senisest rohkem kohandada lahingunõuetele, pidurdades kõigepealt tegevuse arenemise ebanormaalselt kiiret tempot õppustel. Küsimuse lahendamist soovitavas ulatuses raskendab muidugi see asjaolu, et rahuaja lahingu õppustel puudub vastase tule tegelik mõju, ja seda ei saa isegi mitte ligikaudselt immiteerida; kuid mõnesuguste abinõudega on siiski võimalik ka sellel alal viia tegevust lähemale tegelikule olukorrale sõjaajal (paukpadrunid, tuletagejargede märkimine jne.). 3. Ltn. B. Cerenicwicz, Keemiliste võitlusvahendite mõju väeosade meeolule. Autori arvates see mõju on üldiselt väga tugev ja võib kujuneda koguni saatuslikuks, kui võitlejad ei ole teadlikud hädaohust, mis neid ähvardab keem. võitlusvahendite näol ja ei oska kasutada nende vastu võitlemise abinõusid. Seepärast autor soovitab: õpetada osavasti kasutama gaasitorbikut ja põhjalikult tutvustada kõiksuguste võimalikkude sõjagaasidega. Ainult siis, kui tuntakse põhjalikult varitsevat hädaohtu ja omatakse relvi selle vastu võitlemiseks, ei ole karta võitlejate meeolu langemist ja kabuhirmu tekkimist nende ridades. — 4. Kõikides teistes aug.- ja sept-kuu nr-tes ilmunud kirjutustes ei leidu, mis võiks meile erilist huvi pakkuda ja seega vääriks siinkohal allakriipsutamist.

Kk.

Kaitseväe elu.

9. Jalaväe Polgu XVIII aastapäev.

Vabadussõjaaegse 9. Jalaväe Polgu järglane — 9. Üksik Jalaväepataljon — pühitses 16. ja 17. jaanuaril s. a. XVIII aastapäeva. Tähtpäeva pühitsemine algas laupäeva hommikul kell 1000, mil väeosa allüksustes peeti aktusi. Õhtul kell 1900 vabadussõjaaegse 9. Jalaväe Polgu veteranid ja 9. Üksik Jalaväepataljon ühes lipuga Pärnu Garnisoni ja 9. Üksiku Jalaväepataljoni ülema kolonelleitnant Lõhmus'e juhatusel ja Pärnu Maleva orkestri helide saatel sammusid Eliisabeti kirikusse väeosale traditsiooniks saanud pidulikule jumalateenistusele. Peale sünnipäevalaste, naaberväeosa ja kutsutud külaliste oli kirikus murruna rahvast. Kirik oli maitsekalt rohelise ja lilledega kaunistatud; laululehed kõigile tasuta. Õnnestunud ja

südamesse tungiva piduliku kõne pidas õp. H. Nuudi. Kaunite lauludega esines Pärnu Helikunsti Seltsi meeskoor E. Soodla juhatusel.

Kirikust sammuti tõrvikute valgusel pidulikule loendusele Vabadusväljale, kus rivistuti 9. Jalaväe Polgu tammiku ümber. Väeosäulema ilmumise ja tervituse järele algas pidulik loendus, milles tuletati meelde Vabadussõjas kangelasliku 9. Jalaväe Polgu ridades langenud kangelasi. Iga kuue langenu nime nimetamise järele kustutati üks tõrvik. Nii pataljoni kui ka 250 langenud kangelaste nimed ette loetud, kustutati ka tammikut valgustanud helgheitjad. Loitma jäid kaarena ümber lipu asetatud 9 tõrvikut tõenduseks, et elab edasi vabadussõjaaegse 9. Jalaväe Polgu

kangelaslik vaim ja polgu järglane 9. Üksik Jalaväepataljon. Paljaspäi mälestati langenuid, orkester mängis koraali. Pärast seda tammikut valgustati uuesti helgiheitjatega ja loendus lõppes riigihümniga orkestrilt, sünnipäevalastelt ja rahvalt, kes pühalikus ja sügavtõsises tundes jälgis loendust. Väeosa sammus oma asukohta tagasi.

Kell 2200 algas Ohvitseride ja Ülejateenijate kasiinodes traditsiooniline koosviibimine, millisest ka rohkel arvul veterane osa võttis.

Pühapäeval algas tähtpäeva pühitsemine kell 1100, mil 9. Üksiku Jalaväepataljoni ülem kolonelleitnant A. Lõhmus, Seltsi „9. Jalaväe Polk“ esimees kolonel V. Trossi ja veteranide esindaja res. kolonelleitnant P. Kolts asetasiid pärja kaitseväe kalmistule. Kalmistule oli üles rivitatud aukompani ja ausamba juures seisis autunnimehed.

Keskpäeval ühises lõunalauas, andis selge ja kujuka pildi väeosa sõja- ja rahu-aegsest tööst kolonelleitnant A. Lõhmus. Püstitõusmisega ja riigihümni laulmisega tuletati meelde hr. Riigivanemat, Vabariigi Valitsust ja meie vabadussõjakaegsele ja praegusele Kv. Ülemjuhatajale hüüti kolmekordne mürisev „elagu“. Tervitusi ütlesid: veteranidelt — kolonel V. Trossi, res. reamees A. Murumets, res. kapral V. Andresson ja res. kapral O. Sepala, 6. Üksikult Jalaväepataljonilt ja 6. Rahvaväe Polgu Kaitsevälaliste Ühingult — kolonelleitnant A. Kivi, Pärnu linnalt — linnapea H. Soo, Pärnumaalt — aj. maavalitsuse esimees J. Marksoo. Traaditeel oli õnnesoove saabunud ligi 50. Kõik tervitused ja õnnesoovid võeti vastu kestvate kiiduavaldustega. Kolmetunniline koosviibimine jättis kõigile väga üleva mulje.

Koosviibimisele järgnes Seltsi „9. Jalaväe Polk“ korraline üldkoosolek. 312 liikmest võttis osa ligi 200 pealine veteranide pere. Koosoleku avas ja juhatas seltsi esimees kolonel V. Trossi, protokol-

lis kapten M. Eellend. Surma läbi lahkunud liikmeid austati püstitõusmisega. Kõik juhatuselt esitatud aruanded ja kavvad kiideti heaks. Kõik otsused tehti üksmeelselt. Tehtud tubli ja tagajärjerikka töö eest avaldati kiitus juhatusetele ja ajalookomisjonile ning kõigile, kes kaasa aidanud seltsi tööle ja tegevusele. Seltsi 1937. a. tegevuskavas on: 1) Mälestussamba püstitamine ja ekskursiooni korraldamine Iklasse. 2) Polgu ajaloo koostamise jätkamine. 3) Mälestiste ja kirjutiste avaldamine vabadussõjakaegse 9. Jalaväe Polgu tegevusest. 4) Puudustkannatajate seltsiliikmete toetamine ja abistamine. 5) Väljaspool kv. kalmistuid maetud veteranide haudade korraldamine. 6) 9. Jalaväe Polgu tammiku ja selle ümbruse kaunistamine. 7) Seltsiliikmetele hinnaalandamisega kaupade ostmise võimaldamine Pärnu äridest. 8) Liikmeskonna suurendamine. 9) Raha kogumine Iklasse mälestussamba püstitamiseks ja ajaloo kirjastamiseks.

1937. a. jäid juhatus, revisjoni- ja ajalookomisjonid endises koosseisus ja nimelt: a) juhatus: esimees — kolonel V. Trossi, abiesimehed — kolonel K. Laurits, kolonel M. Tuisk ja kolonelleitnant A. Lõhmus, sekretär — res. kolonelleitnant P. Kolts, abisekretär — kapten O. Taalder, arhivaar — kapten M. Tähiste, laekur ja asjaajaja — kapten M. Eellend, juhatusete liikmete kandidaadid — major P. Lilleleht, res. major K. Maasik, kapten H. Tomson, res. kapten J. Maisma ja veltveebel J. Laur. b) Revisjonikomisjon: esimees — major V. Mihelson, liikmed — res. kv. ametnik C. Lüdig ja res. van. kirjutaja Aug. Annus, liikmete kandidaadid — res. veltveebel J. Kask, res. veltveebel H. Rehe ja res. kapral V. Andresson. c) Ajalookomisjon: esimees — kolonel M. Tuisk, liikmed — major J. Toomsar, kapten E. Püss ja leitnant T. Liht.

Koosolek, mis algas kell 1445, lõppes kell 1617 tänuavaldusega riigijuhtidele ja riigihümni laulmisega. E—dt.

Õstukasus

arvestamiseks palume kõiki meie ühisuse liikmeid-kaubatarvitajaid 1936. a. ostutšekid ära anda meie kauplustesse Tallinnas, Tartus, Narvas, Rakveres, Pärnus, Viljandis ja Võrus

hiljemalt 15. veebruariks k. a.

Sõjaväe Majandusühisus

Vastutav toimetaja major A. Luts. Tegev toimetaja kapten J. Madise.

Ametlik osa.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRJAD

Nr. 5.

Tallinnas, 18. jaanuaril 1937.
(Kaitseväge Staap.)

Käsin läkitada teenistuse huvides kapten Harald-Gustav Treeter'i 4. Üksikust Jalaväepataljonist — Valga Kaitseringkonna Staapi teenistusalaste kogemuste omandamiseks, arvates 1. veebruarist s. a.

Alus: O. T. S. § 161—165.
Õiendus: Lj. nr. 1261.

Nr. 6.

Tallinnas, 18. jaanuaril 1937.
(Kaitseväge Staap.)

Viin üle teenistuse huvides leitnant Eduard Kongas'e Pioneripataljonist — Lääne-Saare Kaitseringkonna Staapi, määramiseks sama staabi II jaoskonna ülema abiks, arvates 20. jaanuarist s. a.

Alus: O. T. S. § 121 p. 1 ja § 133 p. 1.

J. Laidoner,
kindralleitnant,
Kaitseväge Ülemjuhataja.

KAITSEMINISTRI KÄSUKIRI

Nr. 21.

Tallinnas, 28. jaanuaril 1937.
(Kaitseväge staap.)

Lugeda Kaitseministeeriumi Nõukogu liikmeteks:

- kindralmajor Jaan Kruus VR II/3 — kui II Diviisi ülem, arvates 1. septembrist 1936. a.
- kolonel Aleksander-Voldemar Pulk VR I/2 — kui I Diviisi ülem, arvates 21. jaanuarist s. a. ja
- sanitar-kolonel Martin Jervan VR I/2 — kui Kv. Tervishoiuvalitsuse ülem, arvates 21. jaanuarist s. a.

Alus: Riigikaitse rahuaegse korraldamise ja juhtimise seadus § 41 (RT 18—1934).

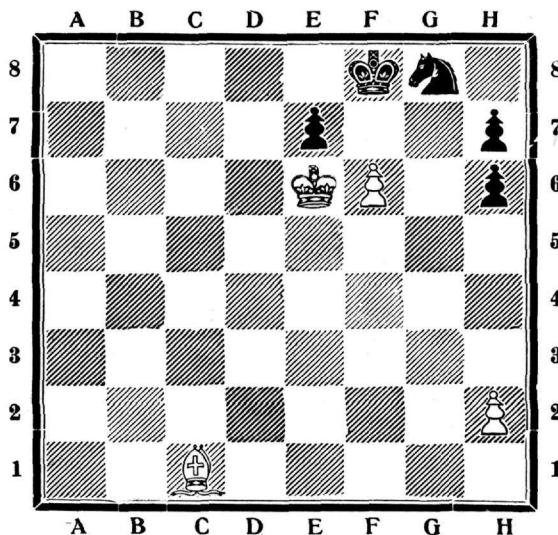
N. Reek,
kindralmajor
Kaitseministri eest.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 14.

Mustad

Valged

Seisu kontroll: Valged: Ke6, Oc1 ja etturid f6 ja h2.; mustad: Kf8, Rg8 ja etturid e7, h7 ja h6.

Valged algavad ja võivad. Lahendus järgmises malenurgas.

Eelmise ülesande lahendus.

29. Rb2—d3+, 30. Ke1-f1, La3:c3, 31. Va1-d1, Lc3:d4 (ähvardab L:f2 matt), 32. Oe2:d3, Ld4:h4!, 33. Od3—b1, Lh4—h1+, 34. Kf1—e2, Lh1—h2, 35. Ke2—e1 (Vg3:g7?, Lh2:e5+, 36. K—, Le5:g7 mustade võiduga), Oc8—a6, 36. Lh7—g6, Lh2—g1+, 37. Ke1—d2, Lg1:f2+, 38. Kd2—c1, Vf7—e7, 39. Lg6—g5, Va5—b5, 40. Vd1—d2, Lf2—e1+, 41. Vd2—d1, Vb5:b1+, 42. Kc1:b1, Le1:d1+ ja mustad võivad. Kui 35. Lh7—g6, siis Vf7—e7, 36. f2—f4, Oc8—a6, 37. Ke2—f2, Va5—a4!, 38. Lg6—g5, c4—c3, 39. Vg3—f3 (39. Kf2—f3, c3—c2!, 40. Ob1:c2, Va4:a2 mustade võiduga), Va4—b4, 40. Vf3:c3, Vb4:f4+, 41. Vc3—f3, Vf4—g4, 42. Lg5—c1, Vg4:g2+ ja mustad võivad.

Kui 30. Vg3:d3 siis c4:d3, 31. Oe2:d3, La3:Lc3:a1+, 32. Kf1—e2, Va5:a2+, 33. Ke2—f3, La1—d1+, 34. Kf3—f4, Va2:f2+ ja mustad võivad. Ehk 31. Ke1—e2, c4:d3+, 32. Ke2—c3 (Vg3:d3, Oc8—a6, 33. Va1—d1, Va5—a3 mustade võiduga), d3—d2+, 33. Ke3—f4, Lc3:d4+, 34. Kf4—g5, Ld4:a1 ja mustad võivad.

Kui 30. Vg3:d3 siis c4:d3, 31. Oe2:d3, La3:c3+, 32. Ke1—e2, Lc3:a1 ja mustad võivad. Ehk 31. Va1—d1, La3:c3+, 32. Ke1—f1, d3:e2+, 33. Kf1:e2, Oc8—a6+ ja matt järgneb teisel käigul.

Ilmus trükist

J. JALAK

Gaasikaitse

SISU:

- A. Sõjagaaside liigitus ja üldomadusi
- B. Tähtsamaid sõjagaase
- D. Sõjagaaside mürgitamise viise ja mürgist, maa-alade iseloomustus
- G. Gaasiluure
- H. Gaasikaitse
 - I. Degaseerimine
- K. Esmaabi sõjagaasidega mürgistatuile
- L. Gaasitorbik EI
- M. Gaasikindel riietus
- N. Gaasikaitse korraldamine raudteel
- O. Sõjagaaside tabel

Hind 1 kr. 25 snt.

Müügil „Sõdur'i“ toimetuses

Tallinn, Sakala tän. 33, telef. Kaitseväge 1-63